

Europeiska kommissionen

Konkurrens

Rapport om konkurrenspolitiken

2009

KONKURRENSRAPPORTER

Europeiska kommissionen

Rapport om konkurrenspolitiken

2009

KONKURRENSRAPPORTER

***Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar
på dina frågor om Europeiska unionen.***

**Gratis telefonnummer (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Vissa mobiltelefonoperatörer tillåter inte 00 800-nummer eller avgiftsbelägger dem.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2010

ISBN 978-92-79-15349-5

doi:10.2763/42093

© Europeiska unionen, 2010

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Belgium

TRYCKT PÅ ÅTERVUNNET PAPPER

Förord av Joaquín Almunia

Vice ordförande för Europeiska kommissionen med ansvar för konkurrenspolitik

Det gångna året har varit komplicerat i flera avseenden, inte minst konkurrenspolitiskt.

Den ekonomiska och finansiella krisen fortsatte både i EU och i resten av världen. Beslutsfattarna har gjort mycket för att stabilisera det finansiella systemet och för att minimera krisens inverkan på realekonomin, samtidigt som de söker efter det bästa sättet att förhindra att en sådan kris inträffar igen.

Vad har gjorts hittills?

I denna rapport förklaras vilka åtgärder kommissionen har vidtagit på konkurrensområdet för att stödja den finansiella stabiliteten och upprätthålla lika konkurrensvillkor på den inre marknaden. Krisens karaktär och de åtgärder den föranlett innebär att reglerna och instrumenten för statligt stöd spelat en viktig roll för kommissionens åtgärder. Detta åskådliggörs bäst av att fokuskapitlet i denna rapport ägnas åt konkurrenspolitiken och den finansiella och ekonomiska krisen.

På det stödpolitiska området har kommissionen förlängt giltighetstiden för de nuvarande riktlinjerna för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter till oktober 2012. Kommissionen har också förlängt giltighetstiden för 2001 års filmmeddelande till slutet av 2012 och antagit ett ändrat radio- och TV-meddelande som bringar större klarhet i kommissionens sätt att bedöma offentligt finansierade nya medietjänster. Vidare har den antagit riktlinjer för tillämpning av reglerna om statligt stöd på offentlig finansiering av snabb utbyggnad av bredbandsnät, som också omfattar finansiering för utbyggnad av den s.k. nästa generationen bredbandsnät. Syftet är att uppnå en rättvis bredbandstäckning till rimliga priser för EU:s invånare.

Vad förfarandena beträffar, trädde reglerna för bästa praxis och tillkännagivandet om ett förenklat förfarande i kraft den 1 september. Syftet med dem är att förbättra effektiviteten, insynen och förutsebarheten i kommissionens åtgärder på området statligt stöd.

Under senare år har kommissionen uppmuntrat användningen av de branschövergripande stödreglerna om forskning och utveckling, riskkapital och regionalstöd. De många program och åtgärder som genomfördes under 2009 visar hur effektiva de allmänna gruppundantagsförordningarna är.

Den ökade arbetsbörda på området statligt stöd som den finansiella och ekonomiska krisen inneburit för GD Konkurrens har inte hindrat kommissionen från att vidta åtgärder inom andra konkurrenspolitiska områden. År 2009 fattades rekordmånga beslut inom energi- och IT-sektorn. Kommissionen antog också beslut i sex kartellärenden som bl.a. gällde kalciumkarbid, lastslangar och kraftransformatorer.

Avtal om åtaganden nåddes med flera dominerande energiföretag såväl i Frankrike (*GDF Suez* och *EDF*) som i Tyskland (*RWE Gas* och *E.ON AG*). Tack vare detta förfarande

kan kommissionen handlägga ärenden snabbt och samtidigt göra de korrigerande åtgärderna bindande för det berörda företaget. Detta har visat sig vara ett effektivt sätt att hantera det konkurrensproblem som observerats på den berörda marknaden samtidigt som kommissionens resurser frigörs för andra ärenden.

Kommissionen har också antagit ett beslut mot Intel, som missbrukat sin dominerande ställning genom att försöka utestänga konkurrenter från marknaden för datachips.

Kommissionen har fortsatt att övervaka tillämpningen av reglerna om företagskoncentrationer och godkänt flera transaktioner på villkor att korrigerande åtgärder vidtas, t.ex. *RWE/Essent*, *Vattenfall/Nuon* och *Segebel/EDF* inom energisektorn, *Pfizer/Wyeth* inom läkemedelssektorn (djurvacciner) och *Lufthansa/Brussels Airlines* och *Iberia/Vueling/Clickair* på marknaderna för lufttransporter. Kommissionen har för första gången godkänt en företagskoncentration mellan etablerade postoperatörer (svenska *Posten* och *Post Danmark*), på vissa villkor.

På det konkurrenspolitiska området förberedde GD Konkurrens under 2009 aktivt en översyn av flera stora lagstiftningsinstrument, t.ex. de allmänna gruppundantagsförordningarna om försäkringar, vertikala begränsningar, motorfordon, specialiseringsavtal och forsknings- och utvecklingsavtal samt riktlinjer om horisontella samarbetsavtal.

Hur ser nuläget ut?

I februari 2010 tillträdde en ny kommission och jag utnämndes till kommissionsledamot med ansvar för konkurrensfrågor. Jag ser konkurrenspolitiken som ett sätt att stärka vår sociala marknadsekonomi och att göra den effektivare och mer rättvis. Som konkurrenskommissionär är det min uppgift att se till att konkurrenspolitiken gagnar såväl konsumenter som företag.

Den stora utmaningen för oss i dag är att övervinna krisen och se till att EU tar sig ut ur krisen med bättre förutsättningar för att uppnå en balanserad och hållbar tillväxt och skapa fler och bättre arbetsplatser.

När det gäller kontrollen av statligt stöd är det uppenbart att den mest angelägna uppgiften är att upphöra med de exceptionella stödåtgärder som infördes på grund av krisen. Vi måste utarbeta en strategi för gradvis avveckling av stödet, med hänsyn tagen till marknadsförhållandena och de risker som ännu hotar den finansiella stabiliteten. När det finansiella läget väl stabiliserats kommer de sedvanliga statliga stödinstrumenten, särskilt de sektorsövergripande, att spela en avgörande roll för att hjälpa den europeiska ekonomin ut ur krisen genom att bidra till att bibehålla samma spelregler för företagen i hela EU och hindra att medlemsstaterna tävlar med varandra om att ge stöd.

När det gäller tillämpningen av antitrustreglerna, är det en fortsatt prioritering för kommissionen att hindra eller ingripa mot sådana metoder som skadar konsumenterna. Jag tänker se till att kampen mot karteller fortsätter att prioriteras på antitrustområdet. Kommissionen anser att böter måste ha en avskräckande effekt, men samtidigt är det klart att vi kommer att ta hänsyn till företagsspecifika omständigheter i dessa ekonomiskt svåra tider. Jag vill också fokusera på att hindra dominerande företag från att missbruka

sin marknadsstyrka inom någon sektor eller i något land i Europa, och planerade företagskoncentrationer ska granskas noggrant.

För att vi bättre ska kunna främja den europeiska industrins konkurrenskraft är och förblir våra verkställighetsåtgärder inriktade på de sektorer som är viktiga för den inre marknads utveckling, t.ex. energi, transporter och den digitala agendan.

När det gäller själva konkurrenspolitiken har vi slutfört lagstiftningsprojekten om vertikala avtal, motorfordon och försäkringar, och en reviderad ram för horisontella samarbetsavtal som nu även omfattar regler för informationsutbyte och standardiseringsavtal bör kunna antas före årets slut.

År 2008 antog kommissionen en vitbok om skadeståndstalan för att främja och centrera diskussionerna om skadestånd genom konkreta rekommendationer om ersättning till offer för brott mot EU:s konkurrensregler. Tidpunkten för lagstiftningsinitiativet och dess innehåll är föremål för diskussioner inom kollegiet när det gäller de allmänna rättsliga principerna. Tanken är att ge vägledning inför framtida EU-lagstiftning om kollektiva prövningsmöjligheter.

Hur ser framtiden ut?

Konkurrenspolitiken spelar en viktig roll vid övergången från en ekonomi i kris som behöver offentligt stöd till den dynamiska och hållbara ekonomi som är målet för Europa 2020-strategin.

Ingen hållbar tillväxt i Europa är möjlig utan effektiv konkurrens på den inre marknaden. Den är drivkraften till innovation och expansion för företagen till fördel för konsumenter, företag och den europeiska ekonomin som helhet.

Konkurrenspolitiken måste också hjälpa till att garantera lättillgängliga offentliga tjänster av hög kvalitet till ett överkomligt pris. Detta är grundläggande för människors välmåga och livskvalitet och bidrar också till social och territoriell sammanhållning. Det nya EU-fördraget ger möjlighet att stärka den ram inom vilken tjänster av allmänt ekonomiskt intresse tillhandahålls. Detta är en prioriterad uppgift för hela kommissionen, och som kommissionsledamot med ansvar för konkurrensfrågor vill jag på ett avgörande sätt bidra till att utföra den.

Jag tror att alla dessa mål kan nås med hjälp av ett effektivt men samtidigt rättvist genomdrivande av konkurrensreglerna, en gedigen rättslig ram och en argumentering för konkurrensens fördelar.

Innehållsförteckning

Inledning	11
Specialkapitel: Konkurrenspolitiken och den finansiella och ekonomiska krisen	12
1. Instrument	21
1.1 Kontroll av statligt stöd	21
1.1.1 Utformning och tillämpning av bestämmelserna	21
1.1.2 Kontroll av statligt stöd – förenklingspaketet	22
1.1.3 Återbetalningspolicy	22
1.1.4 Nationella domstolars tillämpning av reglerna om statligt stöd	23
1.1.5 Övervakning av statliga stödåtgärder	23
1.1.6 Övergripande statligt stöd	23
1.1.7 Statligt stöd till kolsektorn	25
1.1.8 Statligt stöd till jordbrukssektorn	25
1.2 Antitrust – artiklarna 101, 102 och 106 i EUF-fördraget	25
1.2.1 Utformning och tillämpning av reglerna	25
1.3 Statliga åtgärder (offentliga företag/företag med särskilda eller exklusiva rättigheter – artikel 106 i EUF-fördraget)	28
1.4 Koncentrationskontroll	29
1.4.1 Utformning och tillämpning av bestämmelserna	29
1.4.2 Artikel 21	29
1.4.3 Rapporten om företagskoncentrationer	29
2. Utvecklingen i olika sektorer	31
2.1 Finansiella tjänster	31
2.2 Energi och miljö	32
2.3 Elektronisk kommunikation	36
2.4 Informationsteknik	37
2.5 Medier	39
2.6 Läkemedelsindustrin och vårdsektorn	40
2.7 Transport	42
2.8 Posttjänster	45
2.9 Bilindustrin	45
2.10 Livsmedelsindustrin	47

3. Konsumentfrågor	49
4. Europeiska konkurrensnätverket (ECN) och samarbetet med de nationella domstolarna	50
5. Internationell verksamhet	51
6. Interinstitutionellt samarbete	52

Rapport om konkurrenspolitiken 2009

(offentliggjord tillsammans med *Allmän rapport om Europeiska unionens verksamhet – 2009*)

KOM(2010) 282 slutlig

Inledning

1. I avsnitt 1 av denna rapport beskrivs hur de konkurrenspolitiska verktygen, det vill säga reglerna om statligt stöd, antitrustreglerna och reglerna om företagskoncentrationer, har utvecklats och tillämpats. Avsnitt 2 handlar om hur dessa och andra verktyg har utnyttjats inom ett urval sektorer. I avsnitt 3 beskrivs åtgärder på konsumentområdet under det gångna året. Avsnitt 4 är inriktat på samarbetet inom Europeiska konkurrensnätverket (ECN) och med medlemsstaternas domstolar, medan avsnitt 5 handlar om den internationella verksamheten. I avsnitt 6 ges en kortfattad beskrivning av det interinstitutionella samarbetet.

2. Precis som förra året innehåller årsrapporten ett specialkapitel om en fråga som anses ha varit särskilt viktig på det konkurrenspolitiska området. I år handlar det om ”Konkurrenspolitiken och den finansiella och ekonomiska krisen”.

3. I årets rapport ägnas därför särskild uppmärksamhet åt Europeiska kommissionens prövning av de nationella åtgärder som vidtogs med anledning av den finansiella och ekonomiska krisen i form av nationella stödordningar eller stödsatser till enskilda bolag inom finanssektorn. Dessutom uppmärksammas de åtgärder som vidtogs inom den tillfälliga ramen för att dämpa krisens effekter på den reala ekonomin. Europaparlamentet framförde en begäran om detta i sitt resolutionsförslag om årsrapporten om konkurrenspolitiken 2008, som var under behandling när denna konkurrensrapport höll på att färdigställas ⁽¹⁾.

4. Mer information finns i ett utförligt arbetsdokument från kommissionen ⁽²⁾ och på GD Konkurrens webbplats ⁽³⁾.

5. Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009 och därmed har numreringen av artiklarna ändrats. När det gäller antitrustfrågor har artiklarna 81, 82 och 86 i EG-fördraget blivit artiklarna 101, 102 och 106 i EUF-fördraget, men bestämmelserna är i allt väsentligt oförändrade. I denna rapport görs emellertid hänvisningar till den tidigare numreringen när det är fråga om förfaranden som inleddes före den 1 december 2009. Även när det gäller statligt stöd görs fortfarande hänvisningar till de tidigare artiklarna i EG-fördraget (artiklarna 87–89) när de berörda förfarandena ägde rum innan Lissabonfördraget trädde i kraft.

6. Från och med den 1 december 2009 ändrade också förstainstansrätten namn till tribunalen. I detta meddelande används emellertid fortfarande namnet ”förstainstansrätten” när det handlar om domar som avkunnades före denna tidpunkt.

⁽¹⁾ Förslag till betänkande om rapporten om konkurrenspolitiken 2008 (2009/2173(INI)), Sophia in 't Veld (föredragande – ALDE-gruppen – NL).

⁽²⁾ SEK(2010) 666.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/competition/index_sv.html

Specialkapitel: Konkurrenspolitiken och den finansiella och ekonomiska krisen

Vilken roll har konkurrenspolitiken spelat i samband med krisen?

7. Under 2009 upplevde EU precis som världen i övrigt en exceptionellt allvarlig finansiell och ekonomisk kris. Det var ett besvärligt år för ekonomin, näringslivet och de politiska beslutsfattarna. Regeringar, centralbanker och finansiella tillsynsmyndigheter har tillsammans med Europeiska kommissionen arbetat hårt för att stabilisera det finansiella systemet och förhindra att en liknande kris inträffar på nytt i framtiden. De politiska beslutsfattarna har också försökt utforma handlingsprogram för att minimera krisens inverkan på den reala ekonomin.

8. På det konkurrenspolitiska området har kommissionen ända sedan krisens början haft två mål. Det första är att stärka den finansiella stabiliteten genom att så snabbt som möjligt klargöra rättsläget för EU-medlemsstaternas vidtagande av undsättningsåtgärder. Det andra är att bibehålla likvärdiga konkurrensvillkor i EU och se till att de nationella åtgärderna inte leder till att problemen exporteras till andra medlemsstater.

9. Medlemsstaterna beslutade i ett tidigt skede av krisen att skjuta till stora summor i statligt stöd till finanssektorn. Europeiska kommissionen blev involverad eftersom den har rätt att pröva statligt stöd utifrån konkurrensreglerna i fördraget. Konkurrenspolitiken och det konkurrensfrämjande arbetet har ända sedan krisen bröt ut spelat en avgörande roll för att värna en av EU:s största tillgångar, dvs. den inre marknaden.

Vad gjorde kommissionen på det politiska planet?

10. Mellan oktober 2008 och augusti 2009 antog kommissionen fyra meddelanden som beskrev hur man skulle tillämpa reglerna om statligt stöd på de statliga stödåtgärderna för finanssektorn i samband med den pågående krisen. Den 13 oktober 2008 antog kommissionen en vägledning om tillämpningen av reglerna om statligt stöd på statliga stödordningar och bistånd till enskilda finansinstitut (*bankmeddelandet*)⁽⁴⁾. Vägledningen utfärdades efter Lehman Brothers kollaps den 15 september 2008 med anledning av att viktiga marknadsaktörer som Fortis, Dexia, Bradford & Bingley och Hypo Real Estate behövde undsättningsstöd och bl.a. Danmark och Irland hade meddelat att man skulle införa räddnings- eller garantiprogram för banker.

11. Kommissionen var tvungen att pröva ett stort antal anmälningar av akuta stödåtgärder från medlemsstaterna och kunde tack vare sina hårt arbetande tjänstemän och genom att anställa tillfälligt personal svara inom mycket korta tidsfrister.

(4) Meddelande från kommissionen *Tillämpning av reglerna om statligt stöd på åtgärder till förmån för finansinstitut med anledning av den globala finanskrisen* (EUT C 270, 25.10.2008, s. 8).

Rekapitalisering av banker

12. De lösningar som medlemsstaterna valde för att hantera krisen omfattade allt ifrån garantiordningar till rekapitaliseringsprogram. Kommissionen förde ingående diskussioner med Europeiska centralbanken och medlemsstaterna och antog den 5 december 2008 rekapitaliseringsmeddelandet ⁽⁵⁾.

13. I rekapitaliseringsmeddelandet görs åtskillnad mellan banker som är i grunden solventa och banker i trångmål och det fastställs riktlinjer för utvärdering av kapitaltillskott som utgör stöd. Det är logiskt att banker i trångmål som riskerar att hamna på obestånd får betala en högre ränta för det statliga stöd som de tar emot och att de blir föremål för en mer ingående granskning. Banker i trångmål som har tagit emot stöd måste genomgå en omstrukturering för att återställa sin långsiktiga bärkraft.

14. Genom bankmeddelandet och rekapitaliseringsmeddelandet kunde man upprätthålla den finansiella stabiliteten och minska begränsningarna av kreditgivningen, men på samma gång minimera snedvridningarna av konkurrensen. Särskilt rekapitaliseringsåtgärderna visade sig vara avgörande för att ge bankerna en tillräcklig kapitalbas för att de ska kunna fylla sin funktion som långivare till den reala ekonomin. Avkastningsnivån för det statliga kapitalet och en bestämmelse i samband med stödordningar och enskilda stödinsatser som innebär att det belopp som ska återbetalas blir gradvis högre ju längre tiden går borgar för att kapitalet betalas tillbaka så snart det är möjligt med hänsyn till det ekonomiska läget.

15. Mellan oktober 2008 och den 31 december 2009 godkände kommissionen garantiprogram i tolv medlemsstater ⁽⁶⁾. Sju medlemsstater genomförde rena rekapitaliseringsprogram ⁽⁷⁾, medan sju medlemsstater utformade program med en blandning av olika åtgärder ⁽⁸⁾. Spanien, Slovenien, Storbritannien, Ungern och Tyskland genomförde även andra typer av stödordningar.

16. När det gäller stöd till enskilda aktörer godkände kommissionen under 2009 rekapitalisering och andra stödinsatser till förmån för 29 enskilda aktörer ⁽⁹⁾.

⁽⁵⁾ Meddelande från kommissionen *Rekapitalisering av finansinstitut under den rådande finanskrisen: begränsning av stödet till minsta möjliga och garantier mot oönskvärd snedvridning av konkurrensen*. (EUT C 10, 15.1.2009, s. 2).

⁽⁶⁾ Cypern, Danmark, Finland, Irland, Italien, Lettland, Nederländerna, Polen, Portugal, Slovenien, Spanien och Sverige.

⁽⁷⁾ Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Polen, Portugal och Sverige.

⁽⁸⁾ Tyskland, Storbritannien, Grekland, Österrike, Polen, Ungern och Slovakien.

⁽⁹⁾ ING, KBC, Parex Banka, Anglo Irish Bank, Bank of Ireland, Allied Irish BankFortis, Dexia, Nord LB, IKB, Kaupthing Bank Finland, Ethias, SdB, Banco Privado Portugues, Hypo Real Estate, WestLB, Fionia, HSH Nordbank, Hypo Tirol, LBBW, Kaupthing Luxemburg, Caisse d'Épargne/Banque Populaire, Mortgage Bank of Latvia, Northern Rock, Commerzbank, Lloyds Banking Group, BAWAG, Hypo Group Alpe Adria och RBS.

När det gällde rekapitaliseringen av Commerzbank (CoBa) ⁽¹⁰⁾ godkände kommissionen att den tyska staten sköt till 18 miljarder euro i nytt kapital på villkor att det fanns en övertygande omstruktureringsplan. Den affärsplan som lades fram är inriktad på Commerzbanks kärnverksamhet, dvs. banktjänster för privatpersoner och företag i bl.a. Central- och Östeuropa. Banken kommer att skära ned sin instabila investmentbankdel och sälja den del som rör affärsfastigheter. I planen förutses stora utförsäljningar (motsvarande 45 procent av Commerzbanks nuvarande balansomslutning) och utbetalningen av ränta och utdelningar skjuts upp. För att begränsa snedvridningarna av konkurrensen kommer Commerzbank att beläggas med ett treårigt förbud mot förvärv av finansinstitut eller andra potentiellt konkurrerande verksamheter. Planen innehåller även ett förbud mot prisedarskap i förhållande till Commerzbanks tre största konkurrenter när det gäller marknader/produkter där bankens marknadsandel överstiger fem procent. Kommissionen kom fram till att den framlagda affärsplanen förmodligen kommer att återställa bankens långsiktiga bärkraft.

Värdeminskade tillgångar

17. Trots att många medlemsstater införde rekapitaliseringsprogram visade investerarna i början av 2009 inga tecken på förtroende för systemet. Bankgarantier och rekapitaliseringar resulterade inte i kreditflöden till ekonomin och osäkerheten kvarstod om huruvida det fanns värdeminskade tillgångar som ännu inte hade redovisats. I detta läge föreslog vissa medlemsstater att det skulle införas planer för ”tillgångsförsäkring”. Den brittiska regeringen lade fram ett förslag till en plan för tillgångsförsäkring värd 500 miljarder brittiska pund, medan den nederländska regeringen tillkännagav en plan värt 40 miljarder US-dollar som var inriktad på ING.

18. Efter ingående diskussioner med medlemsstaterna antog kommissionen den 25 februari 2009 meddelandet om behandlingen av värdeminskade tillgångar inom gemenskapens banksektor (*meddelandet om värdeminskade tillgångar*) ⁽¹¹⁾. Meddelandet var ett resultat av den växande enigheten om att man måste angripa grundorsakerna till krisen, dvs. problemtillgångarna i bankernas balansräkningar. I meddelandet beskrev kommissionen hur den skulle ställa sig till att stater köper upp problemtillgångar i finansinstitut utifrån reglerna om statligt stöd. Bara Tyskland har hittills infört en ordning som innebär att staten köper upp värdeminskade tillgångar som kommissionen har godkänt.

⁽¹⁰⁾ IP/09/711.

⁽¹¹⁾ Meddelande från kommissionen om behandlingen av värdeminskade tillgångar inom gemenskapens banksektor (EUT C 72, 26.3.2009, s. 1).

19. Meddelandet baseras på principerna om insyn och krav på redovisning, en lämplig ansvarsfördelning mellan staten och stödmottagaren och en försiktig värdering av tillgångarna på grundval av deras faktiska ekonomiska värde. Med tanke på hur komplicerat det är att göra en korrekt värdering av tillgångarna beslutade kommissionen att anlita fackexperter för att göra en oberoende värdering. Experterna valdes ut inom ramen för ett ramavtal som tecknats efter ett anbudsförfarande.

Den 12 maj godkände kommissionen ytterligare stödinsatser för Fortis Bank och Fortis Holding ⁽¹²⁾. Detta ytterligare stöd från den belgiska och den luxemburgska staten var en följd av ändringar i avtalet mellan Fortis Holding, BNP Paribas, Fortis Bank och de belgiska och luxemburgska myndigheterna. I stödpaketet ingick att staten skulle köpa upp vissa problemtillgångar i Fortis Bank. I enlighet med meddelandet om värdeminskade tillgångar bär Fortis Bank en betydande del av förlusterna, eftersom det pris som den belgiska staten betalar för att köpa eller garantera strukturerade krediter är betydligt lägre än det verkliga ekonomiska värdet. För att förhindra eventuella snedvridningar av konkurrensen förband sig Fortis dessutom att inte expandera genom förvärv på bankmarknaden i Belgien och Luxemburg.

En framåtblickande omstruktureringsstrategi

20. Efter en tid började kommissionen anlägga ett medelfristigt perspektiv och undersöka hur stödmottagarna skulle kunna betala tillbaka lånen och stå på egna ben. Den 14 augusti antog kommissionen därför ett meddelande om återställandet av lönsamheten och bedömningen av omstruktureringsåtgärder inom finanssektorn under den rådande krisen enligt reglerna om statligt stöd (*omstruktureringsmeddelandet*) ⁽¹³⁾.

21. Omstruktureringsmeddelandet ger en bild av kommissionens funderingar om en framtid efter den nuvarande krisen och utsikterna för en bärkraftig banksektor. Det fastställs vilka principer som ska gälla för stödmottagare som inte bara behöver kortsiktiga räddningsinsatser, utan även hjälp att genomföra strukturella förändringar av sina affärsmodeller.

22. Själva grundprinciperna i gemenskapens riktlinjer för undsättnings- och omstruktureringsstöd till företag som befinner sig i ekonomiska svårigheter kvarstår, men anpassas i meddelandet till det exceptionella ekonomiska läge som har uppstått till följd av finanskrisen. När det gäller omstruktureringar kräver kommissionen att flera villkor uppfylls. För det första måste banker som åläggs att omstrukturera sig visa att de

⁽¹²⁾ IP/09/743.

⁽¹³⁾ Kommissionens meddelande om återställandet av lönsamheten och bedömningen av omstruktureringsåtgärder inom finanssektorn under den rådande krisen enligt reglerna om statligt stöd (EUT C 195, 19.8.2009, s. 9).

kan återgå till långsiktig lönsamhet utan statligt stöd. De måste för det andra bidra till omstruktureringskostnaderna (bördefördelning). Och de måste för det tredje vidta åtgärder för att begränsa snedvridningarna av konkurrensen, antingen genom avyttringar på kärnmarknader eller genom att banta sina balansräkningar.

23. Dessa principer bidrar till att motverka uppkomsten av incitament som leder till ett överdrivet risktagande (s.k. *moral hazard*). För att inte belöna det risktagande som har förekommit tidigare slås det i meddelandet fast att man måste kräva en lämplig ersättning för stödet och fastställa tillfälliga restriktioner för utbetalning av kupongranta och utdelningar till obligations- och aktieägare. För att stödet ska vara förenligt med fördraget krävs dessutom skraddarsydda åtgärder i varje enskilt fall för att begränsa stödets snedvridningar av konkurrensen, vilka i första hand beror på stödets relativa/absoluta omfattning och stödmottagarens ställning på de relevanta marknaderna. Omstruktureringsplaner har godkänts för bl.a. Commerzbank, ING, RBS, Lloyds' Banking Group och KBC, och många andra prövas för närvarande inom ramen för formella utredningar.

Den 18 november godkände kommissionen omstruktureringsplanen och en särskild kreditmöjlighet för illikvida tillgångar för den nederländska banken ING⁽¹⁴⁾. ING ska enligt den anmälda omstruktureringsplanen bära en betydande del av omstruktureringskostnaderna, bankens långsiktiga bärkraft kommer att återställas och stödet kommer inte att orsaka onödiga snedvridningar av konkurrensen. Enligt omstruktureringsplanen ska ING minska riskprofilen och komplexiteten i sin verksamhet och gradvis sälja av sin försäkringsverksamhet. ING ska enligt en noggrann tidsplan som övervakas av en förvaltare även stycka av en affärsenhet (Westland Utrecht Hypotheeksbank (WUH)/Interadvies) för att öka konkurrensen på den nederländska bankmarknaden för småföretag och privatkunder.

Men finanskrisen handlade inte bara om statligt stöd

24. Den finansiella och ekonomiska krisen gav även upphov till svåra frågeställningar rörande EU:s antitrustregler och regler om företagskoncentrationer. Det var ur materiell synpunkt viktigt att upprätthålla en sträng efterlevnad av antitrustreglerna och reglerna om företagskoncentrationer för att skydda det europeiska näringslivets konkurrenskraft och göra det lättare för det att ta sig igenom krisen.

25. Finanskrisen ledde till att kommissionen ställdes inför komplicerade jurisdiktionsproblem beträffande tillämpningen av förordningen om företagskoncentrationer. Det uppstod frågor om huruvida förstärkningen av finansinstitut behövde anmälas till kommissionen enligt förordningen om företagskoncentrationer. Avgörande var här om det förstärkade institutet skulle fortsätta att vara en ekonomisk enhet med självständig

⁽¹⁴⁾ IP/09/1729.

beslutanderätt eller om det skulle anses ingå i en enda ekonomisk enhet tillsammans med andra statligt kontrollerade företag.

26. I de flesta fall ansåg kommissionen att överenskommelsen om innehavet garanterade självständighet och att det därför inte var fråga om någon företagskoncentration. I fallet med den tyska banken Hypo Real Estate ⁽¹⁵⁾ var det emellertid nödvändigt att göra en anmälan om företagskoncentration.

27. Den ekonomiska krisen hade ingen större inverkan på kommissionens policy och praxis när det gäller åtaganden i samband med företagskoncentrationer. Strukturella åtaganden och särskilt avvyrningar var fortfarande det lämpligaste sättet att varaktigt förhindra konkurrensproblem till följd av en företagskoncentration. I några fall tog kommissionen hänsyn till att det var svårt att i det rådande ekonomiska klimatet hitta köpare när den tog ställning till krav på längre tidsfrister att genomföra åtgärder. Kommissionens förfaranden för koncentrationsärenden visade sig också vara ändamålsenliga även i ett svårt ekonomiskt läge. Kommissionen beviljade sex undantag från genomförandeförbudet i ett antal brådskande ärenden med anledning av det rådande ekonomiska klimatet. Detta skedde dock helt i enlighet med sträng och etablerad praxis.

28. På antitrustområdet var kommissionen tvungen att ta ställning till argument som gällde företags svårigheter att betala böter som kommissionen hade utdömt enligt antitrustreglerna. Kommissionen gick noggrant igenom vilka villkor som måste vara uppfyllda för att konstatera en ”oförmåga att betala”. Detta förutsätter att betalningen av hela bötesbeloppet oåterkalleligen skulle äventyra det berörda företags ekonomiska bärkraft och leda till att företags tillgångar förlorar allt värde. Utifrån denna princip prövade kommissionen ansökningarna från fall till fall. Argumentet om oförmåga att betala godtog i *Heat Stabilisers*-ärendet, vilket ledde till en betydande sänkning av bötesbeloppet.

Och krisen drabbade även den reala ekonomin

29. I takt med att bankerna minskade sin belåningsgrad och blev betydligt mindre riskbenägna än de har varit de senaste åren blev det svårare för företagen att få krediter. Som ett led i sin krishantering antog kommissionen i januari 2009 en tillfällig gemenskapsram för statliga stödåtgärder för att främja tillgången till finansiering i den aktuella finansiella och ekonomiska krisen ⁽¹⁶⁾. Denna tillfälliga ram (som är tillämplig fram till slutet av 2010) ger medlemsstaterna ytterligare möjligheter att hantera kreditåtstramningens effekter på den reala ekonomin.

30. Den tillfälliga ramen ingick i kommissionens mer övergripande hantering av den ekonomiska krisen, dvs. den europeiska plan för ekonomisk återhämtning som antogs i november 2008 och har godkänts av Europeiska rådet. I samband med finans-

⁽¹⁵⁾ Ärende COMP/M.5508 *SOFFIN/Hypo Real Estate*.

⁽¹⁶⁾ EUT C 83, 7.4.2009, s. 1. Kommissionen tillämpar den tillfälliga ramen sedan den 17 december 2008, dvs. från och med den dag då man träffade en principöverenskommelse om innehållet.

krisen ändrade kommissionen den tillfälliga ramen i februari 2009⁽¹⁷⁾ för att ge medlemsstaterna ytterligare möjligheter att hantera kreditåtstramningens effekter på den reala ekonomin. I den ändrade ramen tas hänsyn till olika nivåer av ställda säkerheter (särskilt för kategorier med låg kreditvärdighet) vid beräkning av den tillåtna avgiften för garantier. I oktober ändrade kommissionen ramen för att tillåta ett särskilt begränsat stöd på 15 000 euro till jordbruksföretag⁽¹⁸⁾. I december ändrades ramen slutligen för att ytterligare främja tillgången till finansiering i framför allt medlemsstater med låga arbetskraftskostnader⁽¹⁹⁾.

31. Den tillfälliga ramen har två syften: att se till att företagen kontinuerligt har tillgång till finansiering (genom att t.ex. tillåta att medlemsstaterna erbjuder statliga garantier för lån till lägre avgifter, subventionerade räntor på lån eller beviljar upp till 500 000 euro i stöd per företag), och att uppmuntra fortsatta investeringar av företagen i en hållbar framtid (genom att t.ex. tillåta subventionerade lån för utveckling av miljövänliga produkter). Förutom de nya stödåtgärder som redan har nämnts innebär den tillfälliga ramen att de befintliga riktlinjerna tillfälligt anpassas för att bl.a. förenkla reglerna för kortfristig exportkreditförsäkring och höja taken för riskkapitalinvesteringar.

32. Den 31 december 2009 hade kommissionen godkänt 79 åtgärder i 25 medlemsstater som syftade till att stabilisera företagen och sysselsättningen i den reala ekonomin⁽²⁰⁾.

33. Den tillfälliga ramen är ett horisontellt instrument som har gjort det möjligt för medlemsstaterna att stötta alla krisdrabbade branscher, inte minst bilindustrin. Den tillfälliga ramen utnyttjades i mycket stor utsträckning för att stötta bilindustrin. I bilindustrin kan – precis som i andra branscher – företag få upp till 500 000 euro i stöd för de närmaste två åren (små stödbelopp), statliga garantier för lån, subventionerade lån (bl.a. specifika lån för miljövänliga bilar) och små och medelstora företag kan få ökad tillgång till riskkapital. En del av de åtgärder som är möjliga tack vare den tillfälliga ramen är särskilt viktiga för bilindustrin eftersom de gör det möjligt att finansiera projekt som rör utvecklingen av fordon med låga utsläpp.

34. Kommissionen godkände stöd till miljövänliga produkter som anmälts av Frankrike, Storbritannien, Spanien, Tyskland och Italien⁽²¹⁾. Flera medlemsstater –

⁽¹⁷⁾ Meddelande från kommissionen *Ändring av den tillfälliga gemenskapsramen för statliga stödåtgärder för att främja tillgången till finansiering i den aktuella finansiella och ekonomiska krisen* – antaget den 25 februari 2009.

⁽¹⁸⁾ Meddelande från kommissionen *Ändring av den tillfälliga gemenskapsramen för statliga stödåtgärder för att främja tillgången till finansiering i den aktuella finansiella och ekonomiska krisen* (EUT C 261, 31.10.2009, s. 2).

⁽¹⁹⁾ Meddelande från kommissionen *Ändring av den tillfälliga gemenskapsramen för statliga stödåtgärder för att främja tillgången till finansiering i den aktuella finansiella och ekonomiska krisen* (EUT C 303, 15.12.2009, s. 6).

⁽²⁰⁾ Ej inräknat tillfälliga åtgärder inom jordbrukssektorn.

⁽²¹⁾ N 11/09 (Frankrike), N 72/09 (Storbritannien), N 140/09 (Spanien), N 426/09 (Tyskland), N 542/09 (Italien).

däribland Frankrike, Storbritannien, Tyskland, Belgien (den flamländska regionen) och Rumänien har dessutom infört system med garantier eller subventionerade lån för bilindustrin (och andra branscher) ⁽²²⁾. Tyskland beviljade till exempel ett subventionerat lån på 1,5 miljarder euro till Opel sedan ett konkursförfarande inletts av moderbolaget General Motors ⁽²³⁾, medan Frankrike beviljade både Renault och PSA subventionerade lån på 3 miljarder euro ⁽²⁴⁾. I juni godkände kommissionen dessutom en statlig garanti för ett EIB-lån till Volvo Personvagnar som anmälts av Sverige ⁽²⁵⁾.

35. Enligt den tillfälliga ramen skulle medlemsstaterna senast den 31 oktober ge återkoppling till kommissionen om ramens genomförande och effektivitet när det gällde att få igång bankernas utlåning och stötta företagen ⁽²⁶⁾. Kommissionen utformade ett frågeformulär som lades ut på GD Konkurrens webbplats för att även få in synpunkter från berörda parter. Medlemsstaterna ansåg överlag att den tillfälliga ramen var ett användbart verktyg som har gett företagen viktigt stöd. De konstaterade att det fortfarande är besvärligt för företagen att få tillgång till finansiering och att det därför var motiverat att behålla den tillfälliga ramen även under 2010. Medlemsstaterna tillämpade främst 500 000-åtgärden (dvs. möjligheten att bevilja 500 000 euro per företag) och de subventionerade garantierna.

Resultat och kostnader

36. Mellan oktober 2008 och den 31 december 2009 fattade kommissionen 73 beslut gällande 33 stödordningar och 68 beslut om enskilda stödåtgärder för 38 banker. Dessa 141 beslut omfattar 21 medlemsstater. Det akuta läget innebar att en del av besluten fattades inom ett dygn för att undvika en dominoeffekt och en större kollaps i EU:s finansiella system.

37. Mellan oktober 2008 och slutet av 2009 godkände kommissionen statliga stödåtgärder för finansinstitut till ett värde av omkring 3,63 biljoner euro (eller 29 procent av BNP i EU-27).

38. När det gäller den reala ekonomin hade kommissionen den 31 december 2009 godkänt 79 statliga stödåtgärder i 25 medlemsstater. Av dessa åtgärder gällde 18 garantier,

⁽²²⁾ Se t.ex. N 23/09 (Frankrike), N 71/09 (Storbritannien), N 27/09 (Tyskland), N 117/09 (flamländska regionen/Belgien), N 286/09 (Rumänien) när det gäller garantisystem, N 38/09 (Tyskland), N 15/09 (Frankrike), N 257/09 (Storbritannien) när det gäller system med subventionerade lån.

⁽²³⁾ http://www.bundesregierung.de/nn_774/Content/DE/Artikel/2009/11/2009-11-26-opel.html

⁽²⁴⁾ <http://www.gouvernement.fr/gouvernement/automobile-le-plan-d-aide-en-chiffres>

⁽²⁵⁾ Ärende N 80/09. Volvo Personvagnar, som är ett dotterbolag till Ford, ansökte om ett lån på 200 miljoner euro från EIB för ett FoU-projekt om miljövänlig teknik värt 2 miljarder euro. Ett villkor för EIB:s godkännande var att det skulle ställas en statlig garanti för lånet. Den 5 juni 2009 godkände kommissionen den anmälda garantin, varav 90 procent enligt den tillfälliga ramen och 10 procent som icke varande stöd eftersom avgiften var marknadsmässig.

⁽²⁶⁾ Se punkt 6 i meddelandet från kommissionen om en tillfällig gemenskapsram för statliga stödåtgärder för att främja tillgången till finansiering i den aktuella finansiella och ekonomiska krisen (EUT C 16, 21.1.2009, s. 1).

11 kortfristiga exportkreditåtgärder, 9 lån till lägre ränta, 6 riskkapitalåtgärder och 5 lån till lägre ränta för miljövänliga produkter. Ett stort antal av de godkända åtgärderna (30) gällde beviljandet av upp till 500 000 euro per företag.

39. Resultattavlan för statligt stöd hösten 2009 visar att den totala stödvolymen ökade under 2008 från omkring 0,5 procent av BNP till 2,2 procent av BNP, eller 279,6 miljarder euro, till följd av den finansiella och ekonomiska krisen. Krisrelaterat stöd utgjorde ungefär 1,7 procent eller 212,2 miljarder euro och avsåg enbart stöd till finansinstitut ⁽²⁷⁾. Medlemsstaternas stöd till den reala ekonomin inom den tillfälliga ramen påbörjades först 2009. Om man undantar krisåtgärderna uppgick det totala stödbeloppet under 2008 till 0,5 procent av BNP eller 67,4 miljarder euro, vilket är ungefär samma nivå som 2007 och åren dessförinnan. Stödet inriktades främst på horisontella mål av gemensamt intresse (i genomsnitt 88 procent), varav regionalstöd, FoU-stöd och miljöstöd utgjorde ungefär två tredjedelar, medan undsättnings- och omstruktureringsstödet minskade. Det finns ännu inte några siffror för 2009, men inga större förändringar av det icke-finansiella stödet tros ha inträffat under detta år.

Slutsats

40. Det råder ingen tvekan om att det statliga stödet till bank- och försäkringssektorn hade en positiv inverkan. Den likviditet som sköts till förhindrade en kollaps i det finansiella systemet och bidrog till att öppna upp marknaderna igen, slussa mer medel till den reala ekonomin och normalisera finansmarknadernas funktion. I samband med krisen bidrog konkurrenspolitiken till att upprätthålla den finansiella stabiliteten och skapa gynnsamma förutsättningar för stabila finansmarknader på kort och längre sikt. Genom att kommissionen ingrep i tid begränsades också kreditåtstramningens effekter på den reala ekonomin. Än mer viktigt är att tillämpningen av konkurrensreglerna bidrog till att skydda skattebetalarnas pengar.

41. Konkurrenspolitiken är inte en statisk och rigid politik, utan tar hänsyn till att den ekonomiska verkligheten är föränderlig. Tack vare kombinationen av fasta principer och flexibla processer har konkurrenspolitiken, och inte minst det statliga stödet, kunnat spela en konstruktiv och stabiliserande roll för EU:s finansiella system och den reala ekonomin.

⁽²⁷⁾ De åtgärder som godkändes av kommissionen och genomfördes av medlemsstaterna under 2008 för att stabilisera finansmarknaderna uppgick till ett värde av högst 3 361 miljarder euro. Enligt medlemsstaternas årliga rapporter genomförde de åtgärder till ett nominellt värde av 958 miljarder euro. Enligt preliminära beräkningar uppgick stödslaget i de åtgärder som genomfördes under 2008 – som ett mått på de fördelar som staten gett de stödmottagande finansinstitutionerna – till 212,2 miljarder euro.

1. Instrument

1.1 Kontroll av statligt stöd

1.1.1 Utformning och tillämpning av bestämmelserna

42. Genomförandet av handlingsplanen för statligt stöd ⁽²⁸⁾ fortsatte under 2009 och riktlinjer fastställdes för stöd till utbildning ⁽²⁹⁾ och för stöd till arbetstagare med sämre förutsättningar och med funktionshinder ⁽³⁰⁾. Det fastställdes även riktlinjer för ingående bedömningar av regionalstöd till stora investeringsprojekt ⁽³¹⁾. Principerna i dessa riktlinjer tillämpades för första gången i *Dell Poland*-ärendet ⁽³²⁾, där kommissionen kom fram till att Dells investeringsprojekt för att etablera en produktionsanläggning i Łódź skulle vara ett betydelsefullt bidrag till den regionala utvecklingen och att de positiva effekterna skulle uppväga eventuella negativa effekter för konkurrensen.

43. Kommissionen förtydligade också flera aspekter av tillämpningen av regelverket avseende tjänster av allmänt ekonomiskt intresse genom sina svar på 16 frågor som hade ställts genom den interaktiva informationstjänsten ⁽³³⁾.

44. Kommissionen förlängde giltigheten för bedömningskriterierna avseende statligt stöd i 2001 års filmmeddelande ⁽³⁴⁾ fram till och med den 31 december 2012 ⁽³⁵⁾.

45. Kommissionen förlängde gemenskapens nuvarande riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter till oktober 2012 ⁽³⁶⁾. I enlighet med dessa riktlinjer godkände kommissionen det stöd som Polen beviljade och planerade för varvet i Gdansk och slutförde den ingående utredning som hade påbörjats i juni 2005.

⁽²⁸⁾ *Handlingsplan för statligt stöd – Mindre men bättre riktat statligt stöd: en plan för reform av det statliga stödet 2005–2009* (KOM(2005) 107 slutlig av den 7 juni 2005).

⁽²⁹⁾ Meddelande från kommissionen *Kriterier vid bedömningen av förenligheten av statligt stöd till utbildning som omfattas av kravet på individuell anmälan* (EUT C 188, 11.8.2009, s. 1).

⁽³⁰⁾ Meddelande från kommissionen *Kriterier vid bedömningen av förenligheten av statligt stöd till arbetstagare med sämre förutsättningar och med funktionshinder som omfattas av kravet på individuell anmälan* (EUT C 188, 11.8.2009, s. 6).

⁽³¹⁾ Meddelande från kommissionen om kriterier för en ingående bedömning av regionalstöd till stora investeringsprojekt (EUT C 223, 16.9.2009, s. 3).

⁽³²⁾ C 46/08.

⁽³³⁾ http://ec.europa.eu/services_general_interest/registration/form_en.html

⁽³⁴⁾ Meddelande om vissa rättsliga aspekter på biofilm och annan audiovisuell produktion, EGT C 43, 16.2.2002, s. 6.

⁽³⁵⁾ Meddelande om bedömningskriterier för statligt stöd i kommissionens meddelande om vissa rättsliga aspekter på biofilm och annan audiovisuell produktion (filmmeddelandet) av den 26 september 2001, EGT C 31, 16.2.2002, s. 1.

⁽³⁶⁾ Förlängd giltighet för gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter (EUT C 156, 9.7.2009, s. 3).

46. I juli antogs även ett reviderat meddelande om radio och TV för att klargöra hur kommissionen bedömer offentligt finansierade nya medietjänster ⁽³⁷⁾.

47. I september antog kommissionen riktlinjer för hur reglerna om statligt stöd ska tillämpas på offentlig finansiering av snabb utbyggnad av bredbandsnät, samt för offentlig finansiering av utbyggnad av den s.k. nästa generationen accessnät för bredband ⁽³⁸⁾. Syftet med dessa åtgärder är att uppnå en rättvis bredbandstäckning till rimliga priser för EU:s medborgare.

1.1.2 Kontroll av statligt stöd – förenklingspaketet

48. Förenklingspaketet trädde i kraft den 1 september. Paketet består av regler för bästa praxis ⁽³⁹⁾ och ett tillkännagivande om ett förenklat förfarande ⁽⁴⁰⁾. Båda syftar till att göra kommissionens förfaranden när det gäller statligt stöd mer effektiva, tydliga och förutsägbara.

1.1.3 Återbetalningspolicy

49. Återbetalning av olagligt statligt stöd är inte avsett att vara en bestraffning utan ett sätt att återställa den situation som rådde innan det olagliga och orättmätiga stödet beviljades. Den 31 december hade det olagliga och oförenliga stöd som återbetalats ökat från 2,3 miljarder euro i december 2004 till 10,4 miljarder euro. Andelen olagligt och oförenligt stöd som ännu inte har betalats tillbaka har således haft en motsvarande utveckling (från 75 procent i slutet av 2004 till 12 procent den 31 december 2009). Den andel av det totala beloppet som har betalats tillbaka minskade dock något mellan 2008 och 2009 (från 90,9 procent till 88 procent) till följd av sju nya beslut om återbetalning som fattades 2009 och de stora stödbelopp ⁽⁴¹⁾ det var fråga om i flera av 2008 års beslut.

1.1.4 Nationella domstolars tillämpning av reglerna om statligt stöd

50. I april utfärdade kommissionen ett nytt tillkännagivande om nationella domstolars tillämpning av reglerna om statligt stöd ⁽⁴²⁾. Syftet med tillkännagivandet var att ge mer utförlig vägledning om alla aspekter som rör tillämpningen av reglerna om statligt stöd i privaträttsliga ärenden. Nationella domstolar erbjuds mer praktiskt och använ-

⁽³⁷⁾ Meddelande om tillämpningen av reglerna om statligt stöd på radio och TV i allmänhetens tjänst av den 2 juli 2009, EUT C 257, 27.10.2009.

⁽³⁸⁾ Gemenskapens riktlinjer för tillämpning av reglerna för statligt stöd på snabb utbyggnad av bredbandsnät, EUT C 235, 30.9.2009, s. 7.

⁽³⁹⁾ Regler om bästa praxis vid kontroll av statligt stöd (EUT C 136, 16.6.2009, s. 13–20).

⁽⁴⁰⁾ Tillkännagivande från kommissionen om ett förenklat förfarande för handläggning av vissa typer av statligt stöd (EUT C 136, 16.6.2009, s. 3–12).

⁽⁴¹⁾ Detta beror på att kommissionen inte alltid kan kvantifiera det stödbelopp som ska betalas tillbaka (i sådana fall finns det i kommissionens beslut den information som behövs för att medlemsstaterna ska kunna fastställa stödbeloppet).

⁽⁴²⁾ EUT C 85, 9.4.2009, s. 1.

darvänligt stöd från kommissionen i sin dagliga verksamhet genom att nationella domare får be kommissionen att lämna information eller yttra sig om tillämpningen av reglerna om statligt stöd.

1.1.5 Övervakning av statliga stödåtgärder

51. Kommissionen har sedan 2006 skärpt ”efterhandskontrollerna” av de viktigaste typerna av stöd som omfattas av gruppundantagsförordningarna och därför inte längre behöver anmälas. En analys av resultaten från de första tre åren av kontroller visar att den del som rör den befintliga strukturen för statligt stöd (stödordningar och gruppundantagsförordningar) på det hela taget fungerar väl. Alla medlemsstater samarbetar med kommissionen, även om många av dem lämnar den information som begärs med kraftiga förseningar. Förstainstansrätten avkunnade även en dom ⁽⁴³⁾ i vilken man bekräftade att kontrollerna är lagenliga.

1.1.6 Övergripande statligt stöd

52. Under 2009 godkände kommissionen på grundval av gemenskapens rambestämmelser för forskning, utveckling och innovation ⁽⁴⁴⁾ 29 stödordningar och beslutade i fyra fall att det inte var fråga om stöd. Av dessa åtgärder var 19 rena FoU-ordningar, två var stödordningar inriktade på innovation och tolv var blandade stödordningar med både FoU- och innovationsrelaterade mål. Efter en noggrann ekonomisk bedömning beslutade kommissionen dessutom att inte göra några invändningar mot nio fall av stöd till stora FoU-projekt som uppfyllde kraven för enskild anmälan. Kommissionen kontrollerade vidare information som lämnats om stöd på över 3 miljoner euro till 73 andra FoU-projekt, trots att dessa inte uppfyllde kraven för enskild anmälan.

53. När det gäller statligt stöd till FoU-projekt som beviljats enligt den allmänna gruppundantagsförordningen ⁽⁴⁵⁾ gällde 51 ordningar stöd till grundforskning, 186 stöd till industriell forskning och 181 stöd till experimentell utveckling. Medlemsstaterna utnyttjade också den allmänna gruppundantagsförordningen för åtgärder som rörde innovation, varav 57 gällde immateriell äganderätt för små och medelstora företag, 26 unga innovativa företag, 47 rådgivning och stöd på innovationsområdet och 23 lån av högt utbildad personal.

54. När det gäller miljöstöd godkände kommissionen 34 stödordningar och fyra enskilda ansökningar, de flesta på grundval av riktlinjerna för miljöstöd ⁽⁴⁶⁾. Kommissionen godkände dessutom ett ärende som inte ansågs utgöra statligt stöd. Efter en formell utredning fattade kommissionen dessutom två negativa beslut, ett villkorat beslut och

⁽⁴³⁾ Förstainstansrättens dom av den 25 november 2009 i mål T-376/07, Tyskland mot kommissionen.

⁽⁴⁴⁾ EUT C 323, 6.12.2006, s. 1.

⁽⁴⁵⁾ EUT L 214, 9.8.2008, s. 3.

⁽⁴⁶⁾ EUT C 82, 1.4.2008, s. 1.

ett positivt beslut. Kommissionen beslutade också inleda en formell utredning i fyra andra fall som rörde miljöstödet.

55. När det gällde riskkapitalfinansiering för små och medelstora företag, och som en följd av de sex stödordningar som godkändes inom den tillfälliga ramen, godkände kommissionen 25 åtgärder enligt riktlinjerna för riskkapital⁽⁴⁷⁾. Av dessa uppfyllde 16 villkoren för tröskelvärdet och kunde därmed omfattas av en enklare bedömning. Kommissionen gjorde en grundlig bedömning av om åtgärderna i sju andra fall var förenliga med reglerna om statligt stöd och kom i de övriga två fallen fram till att det inte var fråga om statligt stöd. Under 2009 genomfördes 13 andra stödordningar enligt den allmänna gruppundantagsförordningen, som medlemsstaterna även började använda i riskkapitalärenden.

56. Kommissionen informerades om sammanlagt 971 stödåtgärder som genomfördes under 2009 enligt den allmänna gruppundantagsförordningen. Förutom de redan nämnda målen gällde de undantagna stödåtgärderna även sysselsättningsstöd, utbildningsstöd, stöd till miljöändamål⁽⁴⁸⁾ och regionalstöd.

57. När det gäller regionalstöd godkände kommissionen 45 ordningar 2009, i de flesta fall på grundval av riktlinjerna för statligt stöd för regionala ändamål för perioden 2007–2013⁽⁴⁹⁾. Kommissionen godkände också 12 särskilda stödåtgärder till förmån för enskilda företag för investeringar enligt regionalstödskartorna 2007–2013⁽⁵⁰⁾. På grundval av samma riktlinjer för statligt stöd för regionala ändamål under perioden 2007–2013 godkändes statligt stöd till nio stora investeringsprojekt⁽⁵¹⁾ och en formell utredning inleddes beträffande två andra investeringsprojekt⁽⁵²⁾ och ett särskilt ärende som rörde regionalstöd⁽⁵³⁾. Kommissionen avslutade slutligen den formella utredningen av två andra stora investeringsprojekt genom att fatta ett positivt beslut⁽⁵⁴⁾.

58. Inom den tillfälliga ramen fattade kommissionen under 2009 30 beslut om godkännande av förenliga stödordningar som omfattade begränsade belopp, 15 beslut om godkännande av statliga stödåtgärder i form av garantier och nio beslut om godkännande av åtgärder i form av subventionerade räntor.

⁽⁴⁷⁾ EUT C 194, 18.8.2006, s. 2.

⁽⁴⁸⁾ 124 stödåtgärder. Mer information kommer att bli tillgänglig 2010 till följd av de nationella årsrapporterna för 2009.

⁽⁴⁹⁾ EUT C 54, 4.3.2006.

⁽⁵⁰⁾ Besluten kan laddas ned från http://ec.europa.eu/competition/state_aid/regional_aid/regional_aid.html

⁽⁵¹⁾ Inom energisektorn: Ärende N 538/08 *Ersol Thin Film*, ärende N 453/08 *Sunfilm AG*, ärende N 539/08 *ASI Industries/Ersol Solar Energy*, ärende N 180/09 *EnPlus Centrale Termoelettrica di San Severo*. Inom bilsektorn: Ärende N 473/08 *Ford España*, ärende N 671/08 *Stöd till Mercedes Benz Manufacturing Hungary*, ärende N 635/08 *Fiat Sicily*, ärende N 674/08 *Volkswagen Slovakia*. Inom pappersindustrin: Ärende N 203/08 *Hamburger Spremberg GmbH*.

⁽⁵²⁾ Ärende N 113/09 *Stöd till Audi Hungaria Motor Ltd*, ärende N 588/08 *Petróleos de Portugal – Petrogal S.A.*

⁽⁵³⁾ Ärende N 357/08 *Fri-el Acerra s.r.l.*

⁽⁵⁴⁾ Ärende C 21/08 *Sovello Ag (ex EverQ)* och ärende N 46/08 *Stöd till Dell Poland*.

1.1.7 Statligt stöd till kolsektorn

59. Under 2009 godkände kommissionen stöd till kolsektorn i Tyskland ⁽⁵⁵⁾, Slovakien ⁽⁵⁶⁾ och Spanien ⁽⁵⁷⁾. Syftet med dessa stödordningar är att säkra tillgången till kolreserver och omstrukturera kolsektorn i dessa länder.

60. Eftersom förordning (EG) nr 1407/2002 ⁽⁵⁸⁾ upphör att gälla inom kort (den 31 december 2010) genomförde kommissionen ett offentligt samråd om framtida policyalternativ när det gäller stödet till kolindustrin ⁽⁵⁹⁾.

1.1.8 Statligt stöd till jordbrukssektorn

61. Kommissionen prövar statligt stöd till jordbruk och skogsbruk utifrån riktlinjerna för statligt stöd till jordbruk och skogsbruk 2007–2013 ⁽⁶⁰⁾. Under 2009 registrerade kommissionen 139 nya ärenden som handlade om statligt stöd och fattade 146 beslut.

62. Sedan den tillfälliga ramen ändrades kan det maximala stödbeloppet till jordbruksföretag bara beviljas en gång fram till den 31 december 2010. Jordbruksstöd ”av mindre betydelse” som har tagits emot av enskilda företag sedan början av 2008 i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1535/2007 ⁽⁶¹⁾ måste dras ifrån detta belopp.

1.2 Antitrust – artiklarna 101, 102 och 106 i EUF-fördraget

1.2.1 Utformning och tillämpning av reglerna

Rapport om hur förordning (EG) nr 1/2003 fungerar

63. Den 29 april antog kommissionen sin rapport om hur förordning (EG) nr 1/2003 fungerar ⁽⁶²⁾. I rapporten görs en genomgång av hur moderniseringen av EU:s bestämmelser och förfaranden för kontroll av efterlevnaden på antitrustområdet har fungerat sedan förordningen trädde i kraft den 1 maj 2004. Man beskriver erfarenheterna på alla viktiga områden som omfattas av förordningen och utvärderar de framsteg som har gjorts tack vare införandet av nya instrument och arbetsmetoder. I rapporten framhålls också ett antal aspekter som bör utvärderas ytterligare.

⁽⁵⁵⁾ Ärende N 563/08 *Stöd till tysk stenkol 2009* (EUT C 199, 25.8.2009, s. 1).

⁽⁵⁶⁾ Ärende N 347/09 *Slovakien, Baňa Dolina a.s.*

⁽⁵⁷⁾ Ärende NN 20/09, ex N 647/08 *Stöd till kolsektorn 2008–2010* (EUT C 234, 29.9.2009, s. 5).

⁽⁵⁸⁾ EGT L 205, 2.9.2002, s. 1.

⁽⁵⁹⁾ http://ec.europa.eu/competition/consultations/2009_coal/index.html

⁽⁶⁰⁾ Gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till jordbruk och skogsbruk 2007–2013 (EUT C 319, 27.12.2006, s. 1).

⁽⁶¹⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 1535/2007 av den 21 december 2007 om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på stöd av mindre betydelse (EUT L 337, 21.12.2007, s. 35).

⁽⁶²⁾ KOM(2009) 206 slutlig, åtföljd av ett arbetsdokument, SEK(2009) 574 slutlig.

Privaträttslig tillämpning av EU:s antitrustregler

64. EU:s antitrustregler är direkt tillämpliga. Det innebär att de medför rättigheter för enskilda, däribland en rätt till skadestånd, som kan hävdas i nationella domstolar (privaträttslig tillämpning). Kommissionen inledde ett policyprojekt för att se till att mål om skadestånd i antitrustärenden hanteras effektivt och antog 2008 en vitbok om skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler⁽⁶³⁾ där man lade fram konkreta förslag. I vitboken föreslogs bl.a. i) att man ska förtydliga vilken typ av skadestånd som kan krävas av vem, ii) att man ska underlätta konsumenters och andra indirekta offers position i fall där ett otillåtet överpris har vältrats över på dem, iii) att man ska effektivisera efterföljande skadeståndsanspråk genom att slå fast att en nationell konkurrensmyndighets slutliga beslut om en överträdelse utgör tillräckligt bevis för att en överträdelse har ägt rum, iv) att man ska se till att sökanden har rimlig tillgång till bevis genom ett utbyte av upplysningar mellan parterna i domstol, v) skapa effektiva möjligheter för kollektiv talan, och vi) föreslå regler för att få till stånd ett smidigt samspel mellan privat- och offentlig-rättslig tillämpning, däribland skydd av eftergiftsprogram.

65. I mars 2009 antog både Europaparlamentet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén yttranden i vilka de ställde sig bakom vitboken. Kommissionen har börjat arbeta med de tekniska instrument som ska förverkliga vitbokens mål och tar samtidigt hänsyn till yttranden och synpunkter som har inkommit i samband med det offentliga samrådet. Kommissionen har även inlett arbetet med en icke bindande vägledning av hur storleken på skadestånd ska fastställas.

Karteller

66. Under 2009 fattade kommissionen sex beslut⁽⁶⁴⁾ om karteller och utdömde böter på 1,62 miljarder euro för 43 företag⁽⁶⁵⁾. Kommissionen fortsatte att ge hög prioritet åt upptäckt, utredning och straffpåföljder när det gäller karteller. För första gången utfärdade man kartellbeslut riktade till företag i Slovakien och Slovenien (*Calcium Carbide*-ärendet, som gällde kalciumkarbidpuler och kalciumkarbidgranulat för gas- och metallindustrin). Bekämpningen av karteller med en internationell dimension var mycket framgångsrik, vilket framgår av besluten i *Marine Hoses*⁽⁶⁶⁾ (en kartell för marknadsindelning och prisöverenskommelser beträffande lastslangor för olja och andra oljeprodukter från offshoreanläggningar till fartyg och tillbaka till offshoreanläggningar, där EU samarbetade med USA, Storbritannien och Japan), *Power Transformers*⁽⁶⁷⁾ (en överenskommelse om marknadsindelning mellan europeiska och japanska tillverkare av

⁽⁶³⁾ KOM(2008) 165 slutlig, se <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/index.html>

⁽⁶⁴⁾ Ärendena COMP/39406 *Marine Hoses*, COMP/39401 *E.on/GDF*, COMP/39396 *Calcium Carbide*, COMP/37956 *Concrete reinforcing bars* (förnyat antagande), COMP/39129 *Power Transformers* och COMP/38589 *Heat Stabilisers*.

⁽⁶⁵⁾ Omfattar företag som inte tilldömts böter eftersom de har ansökt om immunitet. Om mer än en juridisk person i samma grupp omfattas av beslutet räknas de som en juridisk person.

⁽⁶⁶⁾ Se den årliga konkurrensrapporten 2007, s. 4.

⁽⁶⁷⁾ IP/09/1432.

krafttransformatorer, autotransformatorer och shuntreaktorer med ett spänningsområde på 380 kV och över) och *Heat Stabilisers* (en kartell för marknadsindelning och prisöverenskommelser gällande plasttillsatser som omfattade företag i EU, USA och Schweiz).

67. Efter det att förstainstansrätten ogiltigförklarar beslutet i ärendet *Concrete Reinforcing Bars* 2007⁽⁶⁸⁾ förnyade kommissionen den 30 september sitt ursprungliga beslut från 2002 och samtliga åtta företag dömdes att betala nästan exakt samma bötesbelopp⁽⁶⁹⁾.

Andra avtal och samordnade förfaranden

68. När det gäller tillämpningen av antitrustreglerna i ärenden som inte rör karteller antog kommissionen den 14 oktober ett åtagandebeslut⁽⁷⁰⁾ genom vilket IACS:s (International Association of Classification Societies) åtaganden blev rättsligt bindande med avseende på de farhågor som tagits upp under en undersökning i enlighet med artikel 81 i EG-fördraget och artikel 53 i EES-avtalet på den internationella marknaden för fartygsklassificering.

69. Flera gruppundantagsförordningar och i relevanta fall åtföljande riktlinjer om tillämpningen av artikel 101 i EUF-fördraget, som inom kort kommer att upphöra att gälla, granskades 2009. Granskningarna gällde framför allt gruppundantagsförordningarna för vertikala och horisontella avtal, gruppundantagsförordningen för försäkring⁽⁷¹⁾ (se avsnitt 2.1) och gruppundantagsförordningen för motorfordon (se avsnitt 2.9).

70. Kommissionen lade i juli fram förslag till en gruppundantagsförordning och riktlinjer beträffande vertikala samtal för offentligt samråd. Man föreslår att de nuvarande reglerna i allt väsentligt ska behållas, men att de ska anpassas och förbättras för att ta hänsyn till marknadsutvecklingen, framför allt köparnas marknadsinflytande och den stadiga ökningen av näthandeln.

71. När det gäller horisontella avtal är revideringen av riktlinjerna⁽⁷²⁾ kopplad till revideringen av gruppundantagsförordningen för specialiseringsavtal⁽⁷³⁾ och gruppun-

⁽⁶⁸⁾ Förstainstansrättens dom av den 27 april 2006 i mål T-77/03, Feralpi Siderugica SpA/kommissionen, REG 2007, s. II-139, sammanfattning offentliggjord.

⁽⁶⁹⁾ I samband med att beslutet antogs på nytt utdömde kommissionen 83,250 miljoner euro i böter och sänkte bötesbeloppet för ett av företagen från 16,140 miljoner euro till 14,350 miljoner euro på grund av en förändring i företagets relativa storlek. Se IP/09/1389.

⁽⁷⁰⁾ Ärende COMP/39416 *Fartygsklassificering*.

⁽⁷¹⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden i försäkringssektorn (EUT L 53, 28.2.2003, s. 8).

⁽⁷²⁾ Kommissionens tillkännagivande *Riktlinjer för tillämpningen av artikel 81 i EG-fördraget på horisontella samarbetsavtal*, EGT C 3, 6.1.2001, s. 2.

⁽⁷³⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 2658/2000 av den 29 november 2000 om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på grupper av specialiseringsavtal, EGT L 304, 5.12.2000, s. 3.

dantagsförordningen för FoU-avtal ⁽⁷⁴⁾. De horisontella riktlinjerna omfattar inte bara specialiseringsavtal och FoU-avtal utan även andra typer av avtal som produktions-, saluförings- och gemensamma inköpsavtal.

72. En förordning (EG) nr 906/2009 om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden mellan linjerederier (konsortier) ⁽⁷⁵⁾ antogs också. Genom denna förordning tillåts på vissa villkor även operativt samarbete mellan rederier för att tillhandahålla gemensam linjesjöfart. Denna typ av samarbete har undantagits från EU:s konkurrensregler sedan 1995. Den nya förordningen träder i kraft den 25 april 2010 för fem år.

Missbruk av dominerande ställning (artikel 102 i EUF-fördraget)

73. Kommissionens vägledning om prioriteringar vid tillämpningen av artikel 82 i EG-fördraget på företags missbruk av dominerande ställning genom utestängningsåtgärder offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning* (EUT) den 24 februari ⁽⁷⁶⁾.

74. Kommissionen fattade slutliga beslut om energisektorn (RWE och GdF) och IT-sektorn (Intel, Microsoft och Rambus). Man beslutade även att inleda förfaranden inom sektorerna för elektronisk kommunikation (mot de dominerande aktörerna på bredbandsmarknaden i Polen och Slovakien) och finansiella tjänster (Standard & Poor's och Thomson Reuters). För närmare information hänvisas till avsnitten om respektive branscher.

1.3 Statliga åtgärder (offentliga företag/företag med särskilda eller exklusiva rättigheter – artikel 106 i EUF-fördraget)

75. Den 2 februari skickade kommissionen ett motiverat yttrande ⁽⁷⁷⁾ till Slovakien med en begäran om att landets konkurrenslag skulle anpassas till EU:s lagstiftning. Överträdelseförfarandet ⁽⁷⁸⁾ avslutades den 25 juni sedan den ifrågasatta bestämmelsen hade upphävts i sin helhet med verkan från den 1 juni. Ett överträdelseförfarande mot Slovakien som gäller underlåtenheten att genomföra kommissionens beslut från 2008 om den slovakiska postlagen ⁽⁷⁹⁾ pågår fortfarande.

⁽⁷⁴⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 2659/2000 av den 29 november 2000 om tillämpning av artikel 81.3 i fördraget på grupper av avtal om forskning och utveckling, EGT L 304, 5.12.2000, s. 7.

⁽⁷⁵⁾ EUT L 256, 29.9.2009, s. 31.

⁽⁷⁶⁾ EUT C 45, 24.2.2009, s. 7.

⁽⁷⁷⁾ Se pressmeddelande IP/08/200, 2.2.2009.

⁽⁷⁸⁾ Se pressmeddelande IP/09/1182, 23.7.2009. Lösningen av detta ärende följde på ett tidigare överträdelseförfarande mot Tjeckien där liknande problematisk lagstiftning också upphävdes 2007.

⁽⁷⁹⁾ Ärende COMP/39562 *Slovariens postlag* (EUT C 322, 17.12.2008, s. 10). Se även pressmeddelande IP/08/1467, 7.10.2008.

76. I augusti antog kommissionen ett beslut i vilket man godtog de åtaganden som Grekland gjort för att skapa rättvis tillgång till Greklands brunkolsfyndigheter ⁽⁸⁰⁾.

77. Sedan distributionen av ”Livret A” via bankerna hade öppnats avslutades i oktober det överträdelseförfarande som hade inletts mot Frankrike 2007.

1.4 Koncentrationskontroll

1.4.1 Utformning och tillämpning av bestämmelserna

78. Antalet anmälda företagskoncentrationer låg 2009 under de senaste årens rekordnivåer. Sammanlagt 259 transaktioner anmäldes till kommissionen och 243 slutliga beslut antogs. Av dessa godkändes 225 transaktioner utan förbehåll i etapp I, 82 godkändes utan förbehåll enligt det ordinarie förfarandet och ytterligare 143 beslut (eller 63,6 procent) antogs enligt det förenklade förfarandet. I etapp I godkändes 13 transaktioner på vissa villkor. Kommissionen inledde vidare fem förfaranden i etapp II och antog tre beslut på vissa villkor. Två ärenden drogs tillbaka i etapp II och sex ärenden i etapp I. Inga beslut om förbud fattades under året.

1.4.2 Artikel 21

79. De rättsliga befogenheter som fastställs i artikel 21.4 i koncentrationsförordningen innebär att kommissionen kan ingripa för att avskräcka och i sista hand hindra medlemsstater från att på obefogade grunder förhindra eller begränsa ett övertagande av inhemska företag av företag från andra medlemsstater. I denna bestämmelse fastställs också procedurregler för utbytet av synpunkter med medlemsstaterna så att ingripanden av protektionistiska skäl ska kunna skiljas från ett legitimt allmänintresse (annat än konkurrens). Sedan bestämmelsen antogs har det förekommit mindre än 20 ärenden där artikel 21 har tillämpats. Efter en period då artikel 21 tillämpades oftare inleddes under 2009 inga nya förfaranden med hänvisning till denna bestämmelse.

1.4.3 Rapporten om företagskoncentrationer

80. Kommissionen lade fram en rapport till rådet om tillämpningen av koncentrationsförordningen ⁽⁸¹⁾ fem år efter det att den hade trätt i kraft. Slutsatsen i rapporten är att tröskelvärdena för behörighet och mekanismerna för hänskjutande har skapat ett lämpligt regelverk för en flexibel fördelning och omfördelning av ärenden mellan kommissionen och de nationella konkurrensmyndigheterna. I rapporten konstateras också att mekanismerna för hänskjutande efter anmälan har visat sig vara fortsatt användbara

⁽⁸⁰⁾ EUT C 243, 10.10.2009, s. 5.

⁽⁸¹⁾ Meddelande från kommissionen till rådet *Rapport om hur förordning (EG) nr 139/2004 fungerar* och åtföljande arbetsdokument (KOM(2009) 281 slutlig av den 19 juni 2009).

för att omfördela ärenden även efter införandet av mekanismerna för hänskjutande före anmälan.

81. I rapporten konstateras slutligen att det finns områden där det kan finnas utrymme för förbättringar. Det handlar bl.a. om ”tvåtedjedelsregeln”, sättet att hantera ärenden som anmäls till tre eller flera nationella konkurrensmyndigheter (tanken om ”en enda kontrollinstans”) och frågan om ytterligare anpassning av tillämpliga nationella regler till gemenskapsreglerna.

2. Utvecklingen i olika sektorer

2.1 Finansiella tjänster

82. Finansmarknaderna spelar en avgörande roll för moderna ekonomiers funktion. Detta är var utomordentligt svårt för finanssektorn och kommissionen har spelat en viktig roll genom att klargöra rättsläget när det gäller statligt stöd och koncentrationskontroll ⁽⁸²⁾.

83. När det gäller distributionen av information rörande finansmarknaden inleddes ett formellt förfarande mot Standard & Poor's för missbruk av dominerande ställning i samband med utfärdande och licensiering av identifieringskoder för värdepapper (ISIN) ⁽⁸³⁾. Kommissionen inledde också ett formellt förfarande mot Thomson Reuters beträffande användningen av RIC ⁽⁸⁴⁾.

84. När det gäller den utredning som kommissionen inledde 2008 beträffande VISA Europas gränsöverskridande multilaterala förmedlingsavgifter skickades ett meddelande om invändningar i april. I maj beställde kommissionen en extern jämförande undersökning av kostnaderna för kontantbetalningar respektive kortbetalningar.

85. Kommissionen fortsatte att noggrant följa genomförandet av 2007 års beslut om förbud mot MasterCards gränsöverskridande multilaterala förmedlingsavgifter. I april förband sig MasterCard att återinföra väsentligt lägre gränsöverskridande multilaterala förmedlingsavgifter ⁽⁸⁵⁾, att upphäva avgiftshöjningar och ändra sina systemregler för att öka genomlysningen och konkurrensen på betalkortsmarknaden ⁽⁸⁶⁾. En oberoende förvaltare följer noggrant fullgörandet av dessa åtaganden.

86. Kommissionen genomförde en granskning av hur den nuvarande gruppundantagsförordningen för försäkringar ⁽⁸⁷⁾, som löper ut den 31 mars 2010, har fungerat. På grundval av det som framkom under granskningen förlängs undantaget i förslaget till gruppundantagsförordning för två kategorier av avtal: gemensamma sammanställ-

⁽⁸²⁾ För mer information, se specialkapitlet i denna rapport.

⁽⁸³⁾ ISIN är ett internationellt standardnummer för värdepapper som regleras genom Internationella standardiseringsorganisationens (ISO) standard 6166. De är nödvändiga för flera åtgärder som vidtas av finansinstitut (t.ex. rapportering av clearing och avveckling till myndigheter) och kan inte bytas ut mot andra standardnummer för värdepapper. Se även MEMO/09/508.

⁽⁸⁴⁾ RIC är korta, alfanumeriska koder som används som beteckning för värdepapper och var de köps och säljs. De används för att inhämta information från Thomson Reuters datamatning i realtid, t.ex. realtidsinformation om kurserna på en viss aktiemarknad. Se även IP/09/1692, 10.11.2009.

⁽⁸⁵⁾ Med den nya metoden har den maximala vägda genomsnittliga avgiften per transaktion nu sänkts till 0,30 procent för kreditkort och till 0,20 procent för betalkort.

⁽⁸⁶⁾ Se IP/09/515 och MEMO/09/143.

⁽⁸⁷⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 358/2003 av den 27 februari 2003 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på vissa grupper av avtal, beslut och samordnade förfaranden i försäkringssektorn (EUT L 53, 28.2.2003, s. 8).

ningar, tabeller och undersökningar, samt avtal om samförsäkrande och samåterförsäkrande pooler. Förslaget offentliggjordes för samråd under åtta veckor den 5 oktober.

87. Det gemensamma eurobetalningsområdet (SEPA) var ett viktigt område för antitrustarbetet när det gäller finansiella tjänster. SEPA är ett självreglerande initiativ som lanserats av den europeiska banksektorn och leds av European Payments Council (EPC) för att skapa ett integrerat eurobetalningsområde där betalningar kan göras lika enkelt och effektivt över gränserna som inom landet.

88. Under 2009 fördes informella diskussioner med potentiella nya aktörer – särskilt Payfair och Monnet – för att bl.a. slå fast om deras planerade finansieringsmekanismer är förenliga med konkurrensreglerna och för att uppmuntra en effektiv och SEPA-förenlig konkurrens på betalkortsmarknaden.

89. Den dialog som inleddes med EPC 2007 fortsatte under 2009 och handlade framför allt om förmedlingsavgifter för SEPA-gireringar, styrningen av EPC och systemen samt standardisering. I mars utfärdade kommissionen och ECB ett gemensamt uttalande i vilket man förtydligade finansieringsprinciperna för SEPA-gireringar, däribland möjligheten att i vissa medlemsstater ta ut multilaterala förmedlingsavgifter under en övergångsperiod ⁽⁸⁸⁾. Den 2 november trädde förordning (EG) nr 924/2009 ⁽⁸⁹⁾ om gränsöverskridande betalningar i kraft och kommissionen och ECB fastställde riktlinjer för den långsiktiga finansieringen av SEPA-gireringar ⁽⁹⁰⁾. Riktlinjerna gäller den period då övergångsbestämmelserna om multilaterala förmedlingsavgifter har upphört att gälla.

90. Mellan den 3 november och den 14 december genomförde kommissionen ett offentligt samråd om ytterligare vägledning för deltagarna i SEPA-gireringssystemet när det gäller bedömningen av kollektiva finansieringsmekanismer utifrån EU:s konkurrensregler. Efter samrådet kan kommissionen om det är lämpligt fastställa ytterligare riktlinjer för att göra den allmänna analysramen tydligare och mer förutsägbar.

2.2 Energi och miljö

91. Den 6 april antog Europaparlamentet och rådet det klimat- och energipaket med åtgärder för att motverka klimatförändringarna och främja förnybar energi som kommissionen hade lagt fram i januari 2008. Paketet omfattar ett direktiv om förnybar energi med hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ⁽⁹¹⁾ som även är relevanta för att bedöma statligt stöd på detta område. Europaparlamentet och rådet

⁽⁸⁸⁾ *Joint statement by the European Commission and the European Central Bank clarifying certain principles underlying a future SEPA direct debit (SDD) business model*, SEK(2009) 397.

⁽⁸⁹⁾ EUT L 266, 9.10.2009, s. 11.

⁽⁹⁰⁾ Applicability of Article 81 of the EC Treaty to multilateral interbank-payments in SEPA Direct Debit, SEK(2009) 1472.

⁽⁹¹⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (EUT L 140, 5.6.2009, s. 16).

antog också ett direktiv om revidering av EU:s system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser ⁽⁹²⁾.

92. Den 13 juli antog Europaparlamentet och rådet lagstiftningspaketet om den inre energimarknaden ⁽⁹³⁾ och den 16 juli antog kommissionen ett förslag till en förordning om åtgärder för att trygga naturgasförsörjningen.

93. Kommissionen har varit mycket aktiv när det gäller att upprätthålla konkurrensreglerna inom energisektorn på grundval av de kunskaper som inhämtades genom branschutredningen av energisektorn ⁽⁹⁴⁾. En verklig konkurrens på dessa marknader skulle leda till ökad försörjningstrygghet, mindre miljöpåverkan, ökad innovation och en energiförsörjning till konkurrenskraftiga priser för hushåll och företag i EU.

94. Den 18 mars fattades ett beslut ⁽⁹⁵⁾ i RWE-ärendet om avskärmning av gasmarknaden som innebar att de åtaganden som tidigare föreslagits av RWE blev rättsligt bindande och att undersökningen avslutades. Även de åtaganden som GDF Suez ⁽⁹⁶⁾ erbjudit sig att göra blev rättsligt bindande i och med antagandet den 2 december av ett beslut enligt artikel 9 i förordning (EG) nr 1/2003. Åtagandena kommer att göra det lättare för konkurrenter att ta sig in på den franska gasmarknaden. Den 4 november lanserade kommissionen ett marknadstest av de åtaganden som det franska energibolaget EDF har erbjudit sig att göra inom ramen för EDF-ärendet om avskärmning av kunder ⁽⁹⁷⁾. Tillsammans med den reform av den reglerade elmarknaden som håller på att genomföras av den franska regeringen ⁽⁹⁸⁾ kan åtagandena i detta ärende vara ett viktigt steg mot en fullständigt konkurrensutsatt elmarknad i Frankrike. Den 22 december 2009 skickades en preliminär bedömning av det slag som avses i artikel 9 i förordning (EG) nr 1/2003 till E.ON AG och dess dotterbolag, inbegripet E.ON Ruhrgas AG och E.ON Gastransport GmbH, i vilken man uttryckte oro för att artikel 102 i EUF-fördraget (f.d. artikel 82 i EG-fördraget) hade överträtts. Kommissionen gjorde samtidigt ett tillkännagivande enligt artikel 27.4 i förordning (EG) nr 1/2003.

95. När det gäller övriga energiärenden fattade kommissionen den 8 juli ett beslut enligt artikel 7 i förordning (EG) nr 1/2003 om att E.ON och GDF Suez skulle betala sammanlagt 1 106 miljoner euro i böter för uppdelning av marknaden ⁽⁹⁹⁾. Detta var första gången kommissionen utdömde böter för en överträdelse av antitrustreglerna

⁽⁹²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/29/EG av den 23 april 2009 om ändring av direktiv 2003/87/EG i avsikt att förbättra och utvidga gemenskapssystemet för handel med utsläppsrätter för växthusgaser (EUT L 140, 5.6.2009, s. 63).

⁽⁹³⁾ EUT L 211, 14.8.2009.

⁽⁹⁴⁾ Meddelande från kommissionen *Utredning i enlighet med artikel 17 i förordning (EG) nr 1/2003 av de europeiska gas- och elsektorena (slutrapport)* (KOM(2006) 851 slutlig av den 10 januari 2007) och GD Konkurrens rapport om branschutredningen av energisektorn (SEK(2006) 1724 av den 10 januari 2007).

⁽⁹⁵⁾ Se IP/09/410, 18.3.2009.

⁽⁹⁶⁾ Ärende COMP/39316.

⁽⁹⁷⁾ Ärende COMP/39386 *Långsiktiga elavtal i Frankrike*.

⁽⁹⁸⁾ Se MEMO/09/394.

⁽⁹⁹⁾ Ärende COMP/39401. Se IP/09/1099, 8.7.2009.

inom energisektorn och bötesbeloppet var det högsta som utdömdes 2009. Den 6 mars riktades ett meddelande om invändningar till ENI S.p.A ⁽¹⁰⁰⁾. beträffande företagets hantering och drift av naturgasledningar. Den 23 april inleddes ett förfarande i *Svenska Kraftnät*-ärendet ⁽¹⁰¹⁾. Den 6 oktober inledde kommissionen ett marknadstest ⁽¹⁰²⁾ och uppmanade berörda parter att inkomma med synpunkter på de åtaganden som Svenska Kraftnät (SvK), som är systemansvarigt för det svenska överföringsnätet, erbjudit sig att göra.

96. När det gäller företagskoncentrationer godkände kommissionen tre transaktioner som gällde gas- och elförsörjning under förutsättning att korrigerande åtgärder vidtogs: Vattenfalls köp av Nuon Energy ⁽¹⁰³⁾, RWE:s köp av Essent ⁽¹⁰⁴⁾ och Segebels köp av EDF ⁽¹⁰⁵⁾. Två ärenden ⁽¹⁰⁶⁾ som var en följd av korrigerande åtgärder i antitrust-ärendet ⁽¹⁰⁷⁾ rörande E.ON godkändes utan villkor.

97. När det gäller kontrollen av statligt stöd gjordes framsteg beträffande de franska reglerade elpriserna ⁽¹⁰⁸⁾. Den 19 september tillkännagav den franska regeringen en reformplan med utfasning av priserna och en mekanism som ska stimulera konkurrens på elmarknaden genom att se till att konkurrenter får tillgång till en viss andel av EDF:s kärnkraftskapacitet till ett reglerat pris. Den franska lagstiftningen måste antas innan kommissionen kan fatta ett slutligt beslut ⁽¹⁰⁹⁾.

98. Den 18 november fattades ett negativt beslut med krav på återbetalning i ärendet om förmånstariffer gällande Alcoas anläggningar i Veneto och på Sardinien ⁽¹¹⁰⁾.

99. När det gäller förnybara energislag godkände kommissionen ett cypriotiskt system ⁽¹¹¹⁾, tre danska system ⁽¹¹²⁾ och ett österrikiskt system som subventionerar inmatningspriser till förmån för producenter av förnybar energi ⁽¹¹³⁾. Samtidigt inleddes en för-

⁽¹⁰⁰⁾ Ärende COMP/39315. Se MEMO/09/120, 19.3.2009.

⁽¹⁰¹⁾ Ärende COMP/39351. Se MEMO/09/191, 23.4.2009.

⁽¹⁰²⁾ Se IP/09/1425, 6.10.2009.

⁽¹⁰³⁾ Ärende COMP/M.5496 *Vattenfall/Nuon-beslutet*.

⁽¹⁰⁴⁾ Ärende COMP/M.5467 *RWE/Essent*.

⁽¹⁰⁵⁾ Ärende COMP/M.5549 *EDF/Segebel*.

⁽¹⁰⁶⁾ Ärende COMP/M.5512 *Electrabel/E.ON (vissa tillgångar)* och M.5519 *E.ON/Electrabel förvärvade tillgångar*.

⁽¹⁰⁷⁾ Ärendena COMP/39388 och COMP/39389 *E.ON elektricitet*.

⁽¹⁰⁸⁾ Ärende C 17/07 (ex NN 19/07) *Reglerade elpriser i Frankrike* (EUT C 96, 25.4.2009, s. 18).

⁽¹⁰⁹⁾ MEMO/09/394, 15.9.2009.

⁽¹¹⁰⁾ Ärende C 36b/06 *Förmånliga elpriser – Alcoa* (ännu ej offentliggjort).

⁽¹¹¹⁾ Ärende N 143/09 *Stödsystem för att uppmuntra elproduktion från stora, kommersiella vind-, sol-, solcells- och biomassasystem* (EUT C 247, 15.10.2009, s. 2).

⁽¹¹²⁾ Ärende N 359/08 *Tillägg för el som produceras genom förbränning av biomassa* (EUT C 179, 1.8.2009, s. 1), ärende N 354/08 *Tillägg för el från nya vindturbiner* (EUT C 143, 24.6.2009, s. 6), ärende N 356/08 *Tillägg för el som produceras med biogas* (EUT C 151, 3.7.2009, s. 16).

⁽¹¹³⁾ Ärende N 446/08 *Andra ändringen av 2008 års lag om miljövänlig el* (EUT C 217, 11.9.2009, s. 12).

djupad utredning av vissa bestämmelser i det österrikiska systemet som tycks gynna stora energiförbrukare ⁽¹¹⁴⁾.

100. Ett danskt projekt som går ut på att företag som omfattas av EU:s system för utsläppshandel inte ska behöva betala koldioxidskatt ⁽¹¹⁵⁾ godkändes med vissa villkor. Kommissionen godkände även skattereduktioner för den danska cementindustrin. Det är det första av denna typ av ärenden som godkänns enligt de nya reglerna om stöd i form av sänkta miljöskatter i riktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd ⁽¹¹⁶⁾. Kommissionen slog däremot fast att en liknande skattebefrielse för den nederländska keramikindustrin inte var förenlig med reglerna om statligt stöd ⁽¹¹⁷⁾, eftersom det inte ansågs vara nödvändigt eller proportionellt.

101. Kommissionen godkände införandet av ett brittiskt system för handel med koldioxidutsläpp i samband med energiförbrukning ⁽¹¹⁸⁾. Polska ⁽¹¹⁹⁾, litauiska ⁽¹²⁰⁾ och bulgariska ⁽¹²¹⁾ system med skattereduktioner för att stimulera produktionen av vissa former av biobränslen godkändes också.

102. Kommissionen tog ställning till flera österrikiska åtgärder för att främja el- och värmeproduktion ⁽¹²²⁾ samt distributionsinfrastruktur ⁽¹²³⁾. Man godkände tre polska ordningar som rörde nät för värmedistribution ⁽¹²⁴⁾, elnät för förnybara energislag ⁽¹²⁵⁾ och modernisering av eldistributionsnät ⁽¹²⁶⁾. Kommissionen godkände också en stödordning gällande ett anbudsförfarande för genomförandet av två FEED-studier (*front end engineering and design*) beträffande två demonstrationsprojekt i industriell skala i Storbritannien som handlar om koldioxidinfångning och lagring av koldioxid (CCS) ⁽¹²⁷⁾.

⁽¹¹⁴⁾ Ärende C 24/09 (ex N 446/08) *Andra ändringen av 2008 års lag om miljövänlig el* (EUT C 217, 11.9.2009, s. 12).

⁽¹¹⁵⁾ Ärende C 41/06 *Ändring av koldioxidskatten för kvotreglerad bränsleförbrukning inom industrin* (den officiella versionen är ännu inte tillgänglig).

⁽¹¹⁶⁾ Ärende N 327/08 *Lägre kväveoxidskatt för stora förorenare och företag som minskar föroreningarna, och skattereduktioner för biogas och biomassa*.

⁽¹¹⁷⁾ Ärende C 5/09 (ex N 210/08) *Befrielse från miljöskatter för keramik tillverkare*.

⁽¹¹⁸⁾ Ärende N 629/08 *Åtagande om koldioxidminskning*.

⁽¹¹⁹⁾ Ärende N 57/08 *Driftstöd till biobränslen – Polen* (EUT C 247, 15.10.2009, s. 1).

⁽¹²⁰⁾ Ärende N 372/07 *Stöd till biobränsle* (EUT C 106, 8.5.2009, s. 14).

⁽¹²¹⁾ Ärende N 607/08 *Skattereduktioner för biobränslen (Bulgarien)*.

⁽¹²²⁾ Ärende N 461/08 *Lag om kraftvärmeverk* (EUT C 109, 13.5.2009, s. 1).

⁽¹²³⁾ Ärende N 485/08 *Stödordning för fjärrvärme- och nedkylningsinfrastruktur och kylanläggningar* (EUT C 191, 14.8.2009, s. 1).

⁽¹²⁴⁾ Ärende N 54/09 *Stöd för modernisering av värmedistributionsnät i Polen* (EUT C 204, 29.8.2009, s. 2).

⁽¹²⁵⁾ Ärende N 55/09 *Stöd till byggande och upprustning av elnät för förnybara energislag i Polen* (EUT C 206, 1.9.2009, s. 3).

⁽¹²⁶⁾ Ärende N 56/09 *Stöd till upprustning och byte av eldistributionsnät i Polen* (EUT C 206, 1.9.2008, s. 4).

⁽¹²⁷⁾ Ärende N 74/09 *CCS Demonstration konkurrens – FEED* (EUT C 203, 28.8.2009, s. 2).

103. På grundval av den tillfälliga ramen ⁽¹²⁸⁾ godkände kommissionen slutligen nationella stödordningar i Frankrike ⁽¹²⁹⁾, Tyskland ⁽¹³⁰⁾, Spanien ⁽¹³¹⁾, Italien ⁽¹³²⁾ och Storbritannien ⁽¹³³⁾ för att stötta investeringar i produkter med positiva miljöeffekter (dvs. miljövänliga produkter). Stödordningarna hanterades genom ett påskyndat förfarande.

2.3 Elektronisk kommunikation

104. Leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster fortsatte att bedriva sin verksamhet på grundval av EU:s regelverk för elektronisk kommunikation ⁽¹³⁴⁾. Förhandsregleringen enligt regelverket är baserad på konkurrensrättens principer. Nationella tillsynsmyndigheter har infört denna metod i sina bedömningar av marknaderna för elektronisk kommunikation.

105. Under 2009 tog kommissionen emot 161 anmälningar från nationella tillsynsmyndigheter och antog 87 skrivelser med kommentarer och 59 skrivelser utan kommentarer enligt samrådsförfarandet i artikel 7 i ramdirektivet, medan nio ärenden var oavslutade i slutet av året. I ett fall ⁽¹³⁵⁾ ställde sig kommissionen mycket tveksam till att de anmälda åtgärderna skulle vara förenliga med EU-lagstiftningen och inledde en undersökning i etapp II.

⁽¹²⁸⁾ En tillfällig gemenskapsram för statliga stödåtgärder för att främja tillgången till finansiering i den aktuella finansiella och ekonomiska krisen (EUT C 83, 7.4.2009, s. 1).

⁽¹²⁹⁾ Ärende N 11/09 *Régime temporaire de prêts bonifiés pour les entreprises fabriquant des produits verts* (EUT C 106, 8.5.2009, s. 22).

⁽¹³⁰⁾ Ärende N 426/09 *Federalt regelverk för lån till låg ränta för produktion av miljövänliga produkter* (EUT C 225, 18.9.2009, s. 2).

⁽¹³¹⁾ Ärende N 140/09 *Konkurrensplan för bilsektorn – investeringar inriktade på tillverkning av mer miljövänliga produkter* (EUT C 146, 26.6.2009, s. 2).

⁽¹³²⁾ Ärende N 542/09 *Stöd till tillverkningen av miljövänliga produkter*.

⁽¹³³⁾ Ärende N 72/09 *Tillfälligt stöd till tillverkningen av miljövänliga produkter* (EUT C 145, 25.6.2009, s. 7).

⁽¹³⁴⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG av den 7 mars 2002 om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv) (EGT L 108, 24.4.2002, s. 33), Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/19/EG av den 7 mars 2002 om tillträde till och samtrafik mellan elektroniska kommunikationsnät och tillhörande faciliteter (tillträdesdirektiv) (EGT L 108, 24.4.2002, s. 7), Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/20/EG av den 7 mars 2002 om auktorisation för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (auktorisationsdirektiv) (EGT L 108, 24.4.2002 s. 21), Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktiv om samhällsomfattande tjänster) (EGT L 108, 24.4.2002, s. 51), Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (direktiv om integritet och elektronisk kommunikation) (EGT L 201, 31.7.2002, s. 37). Dessa direktiv har nyligen ändrats genom direktiven 2009/140/EG och 2009/136/EG (EUT L 337, 18.12.2009, s. 37 och s. 11).

⁽¹³⁵⁾ Ärende AT/2009/970 om operatörers tillgång till den österrikiska bredbandsmarknaden.

106. Den 7 maj utfärdade kommissionen en rekommendation ⁽¹³⁶⁾ om termineringsavgifterna med en metod för reglering av dessa avgifter som syftar till att uppnå enhetlighet på regleringsområdet. Den 1 juli började en ny EU-förordning om roaming inom gemenskapen att tillämpas. De nya bestämmelserna kommer att gälla fram till sommaren 2012 och kommissionen ska senast sommaren 2010 avlägga en rapport till Europaparlamentet och rådet om hur de fungerar.

107. Kommissionen uppmuntrar stödåtgärder som syftar till att skapa en god bredbandstäckning till skäliga priser för alla EU:s medborgare. Fram till 2009 hade kommissionen prövat och godkänt användningen av statligt stöd och andra typer av offentlig finansiering till ett värde av ungefär 2 miljarder euro ⁽¹³⁷⁾ i EU som hade genererat investeringar i bredbandsnät på över 3 miljarder euro.

108. I de riktlinjer för statligt stöd till bredbandsutveckling som antogs i september behandlas inte bara stöd till grundläggande bredbandsnät (ADSL, kabel, mobilt, trådlöst eller satellitbaserat bredband) utan även stöd till NGA-nät som kan erbjuda mycket höga hastigheter (fiberbaserade eller avancerade uppgraderade kabelnät). I riktlinjerna beskrivs även mer ingående hur nuvarande rättspraxis är tillämplig inom bredbandssektorn i fall där en medlemsstat beskriver tillhandahållandet av ett bredbandsnät som en tjänst av allmänt ekonomisk intresse. I detta sammanhang godkände kommissionen offentlig finansiering till ett värde av 59 miljoner euro för ett NGA-projekt i det franska departementet Hauts-de-Seine ⁽¹³⁸⁾.

109. På antitrustområdet inledde kommissionen ett förfarande mot de polska och slovakiska dominerande aktörerna på bredbandsmarknaden ⁽¹³⁹⁾.

2.4 Informationsteknik

110. Informations- och kommunikationstekniken (IKT) är en sektor som är särskilt viktig för att få fram innovationer och förverkliga den digitala ekonomins möjligheter. På informationsteknikmarknaderna uppstår ofta nätverkseffekter, vilket kommissionens ärende 2004 mot *Microsoft* ⁽¹⁴⁰⁾ visade. Detta kan leda till att kunder blir ”inlåsta” och till att aktörer får en dominerande ställning, vilket i sig inte är något problem men kan kräva att man i tid tillämpar konkurrenslagstiftningen för att se till att det råder konkurrens på lika villkor på de berörda eller närliggande marknaderna. I detta sammanhang

⁽¹³⁶⁾ Termineringsavgifter är grossistpriser som uppringda parter operatörer tar ut av operatörer av ringande parter nät. Priserna har ett betydande inflytande på konsumenters telefonräkningar och regleras därför av nationella tillsynsmyndigheter. Kommissionens rekommendation 2009/396/EG av den 7 maj 2009 om regleringen av termineringstaxor i fasta och mobila nät inom EU (EUT L 124, 20.5.2009).

⁽¹³⁷⁾ Varav 1,5 miljarder euro utgjorde statligt stöd i den mening som avses i artikel 107 i EUF-fördraget.

⁽¹³⁸⁾ Kommissionens beslut av den 30 september 2009 om N 331/08 *Réseau à très haut débit en Hauts-de-Seine* (ännu ej offentliggjort).

⁽¹³⁹⁾ MEMO/09/203, 27.4.2009.

⁽¹⁴⁰⁾ Ärende COMP/37.792 *Microsoft* (EUT L 32, 6.2.2007, s. 23).

är kompatibilitet och standarder återkommande nyckelfrågor i en alltmer sammankopplad värld.

111. I *Intel*-ärendet ⁽¹⁴¹⁾ utfärdades den 13 maj ett förbud sedan det konstaterats att Intel hade brutit mot artikel 82 i EG-fördraget genom att ägna sig åt ett konkurrensbegränsande beteende i syfte att stänga ute konkurrenter från marknaden för dataprocessorer av x86-typ. Detta missgynnade konsumenter i hela EES-området. Genom att försvaga sina konkurrenters möjligheter att konkurrera med sina produkter på lika villkor undergrävde Intels agerande konkurrensen, minskade konsumenternas valmöjligheter och försvårade innovation. Beslutet innebar att Intel dömdes att betala böter på 1,06 miljarder euro, vilket är det högsta bötesbelopp som kommissionen någonsin har utdömt för ett företag. Intel överklagade beslutet hos förstainstansrätten den 22 juli ⁽¹⁴²⁾.

112. Den 16 december 2009 beslutade kommissionen att *Microsofts* åtaganden skulle bli rättsligt bindande. Syftet med åtagandena var att rätta till de konkurrensproblem som kommissionen hade tagit upp i ett meddelande om invändningar i januari 2009 och som hade att göra med att *Microsofts* webbläsare Internet Explorer var knuten till dess dominerande operativsystem för persondatorer, Windows. Åtagandena bör leda till att konsumenter i EES-området kan välja mellan fler webbläsare och göra mer underbyggda val samt till större frihet för datortillverkare. Microsoft åtog sig att a) med hjälp av Windows Update distribuera en uppdatering med en programvaruvalsruta till användarna av Windows på persondatorer i EES-området som gör det möjligt att välja fritt mellan de vanligaste webbläsarna i EES-området, och b) skapa en mekanism i Windows 7 och senare Windowsversioner i EES-området som gör att tillverkare av persondatorer och slutanvändare kan slå på och av Internet Explorer ⁽¹⁴³⁾.

113. I *Rambus*-ärendet hade kommissionen uttryckt oro över att Rambus krävde orimliga royalties för användningen av vissa patent för DRAM-minneschips som används i praktiskt taget alla persondatorer. Kommissionen antog ett beslut den 9 december 2009 genom vilket Rambus åtaganden blev rättsligt bindande. Åtagandena innebar att Rambus framför allt skulle fastställa en övre gräns för royalties ⁽¹⁴⁴⁾. Under 2008 uppgick försäljningen av DRAM-minneschips över hela världen till ett värde av över 34 miljarder US-dollar (mer än 23 miljarder euro). Rambus åtog sig att fastställa en övre gräns för sina royalties över hela världen för en femårsperiod. Rambus gick med på att inte kräva några royalties alls för tidigare generationer av de berörda chipsen och att samtidigt kräva högst 1,5 procent i royalties för senare generationer av de berörda chipsen. Detta är betydligt lägre än de 3,5 procent som Rambus tidigare tog ut.

114. Ärendet visar än en gång att en effektiv standardiseringsprocess bör vara icke-diskriminerande, öppen och genomlyst för att uppnå en konkurrens på lika villkor och

⁽¹⁴¹⁾ Ärende COMP/37990 *Intel* (EUT C 227, 22.9.2009, s. 13).

⁽¹⁴²⁾ Mål T-286/09, *Intel* mot kommissionen (EUT C 220, 12.9.2009, s. 41).

⁽¹⁴³⁾ Beslutet har offentliggjorts på GD Konkurrens webbplats under *Antitrust Cases*.

⁽¹⁴⁴⁾ En icke-konfidentiell version av beslutet och åtagandena finns på kommissionens webbplats på följande adress: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/>

göra det möjligt för konsumenter att ta del av den tekniska utvecklingen och innovationer⁽¹⁴⁵⁾. Kommissionen reviderar just nu antitrustriktlinjerna för horisontella avtal och kommer att konsolidera det nuvarande kapitlet om standardisering för att ge mer vägledning om standardisering. Ett förslag kommer att ligga färdigt för offentligt samråd i början av 2010. Kommissionen kommer även i fortsättningen att om lämpligt utreda och ingripa i särskilda fall där det finns konkurrensproblem.

2.5 Medier

115. Kommissionen fortsatte att föra diskussioner med höga konsument- och branschföreträdare om de affärsmöjligheter som uppstår tack vare Internet och om de nuvarande hindren för ökad återförsäljning på nätet av musik och varor i Europa genom rundabordskonferensen om näthandel. En rapport om möjligheter och hinder när det gäller återförsäljning på nätet offentliggjordes i maj 2009 och rundabordskonferensen höll två möten under ledning av kommissionsledamoten med ansvar för konkurrensfrågor i september och oktober 2009, då huvudfrågan var musik på nätet. Rundabordsinitiativet ledde till två gemensamma uttalanden om distribution av musik via Internet och om information om äganderätt. Flera deltagare i rundabordskonferensen tillkännagav också konkreta åtgärder och åtaganden som bör leda till att de europeiska konsumenterna får ökad tillgång till musik på nätet⁽¹⁴⁶⁾.

116. Under 2009 fortsatte kommissionen att noggrant övervaka övergången från analoga till digitala markbaserade sändningar i Italien inom ramen för det överträdelseförfarande som inleddes 2006 beträffande den italienska lagstiftningen om radio- och TV-sändningar. Efter nära kontakter med kommissionsledamöterna med ansvar för konkurrensfrågor och informationssamhället införde de italienska myndigheterna nya kriterier för ”digitaliseringen” av markbundna TV-nät i Italien så att det ska finnas fler frekvenser tillgängliga för nya aktörer och för mindre befintliga programföretag. Ett anbuds förfarande för fördelningen av frekvenser ska enligt planerna genomföras i början av 2010⁽¹⁴⁷⁾.

117. När de gäller statligt stöd fortsatte kommissionen att övervaka övergången från analoga till digitala markbaserade sändningar i EU-medlemsstaterna. Förstainstansrätten bekräftade den 6 oktober det negativa beslutet när det gäller Tyskland⁽¹⁴⁸⁾, även denna gång med hänvisning till stödordningens brist på teknikneutralitet⁽¹⁴⁹⁾.

⁽¹⁴⁵⁾ Beslutet och åtagandena offentliggörs på GD Konkurrens webbplats under *Antitrust Cases*.

⁽¹⁴⁶⁾ Alla dokument finns tillgängliga på:
http://ec.europa.eu/competition/sectors/media/online_commerce.html

⁽¹⁴⁷⁾ Kommissionen hade skickat ett motiverat yttrande till Italien i detta ärende den 18 juli 2007.

⁽¹⁴⁸⁾ Ärende C-25/04 *DVB-T Berlin Brandenburg*. Detta beslut överklagades av Tyskland i december. Även överklagandet gällde frågan om teknikneutralitet.

⁽¹⁴⁹⁾ Förstainstansrättens domar av den 6 oktober 2009 i målen T-8/06, FAB mot kommissionen, T-21/06, Tyskland mot kommissionen, och T-24/06, MABB mot kommissionen.

118. Den 2 juli antog kommissionen ett reviderat meddelande om radio och TV för att förtydliga kommissionens bedömning av offentligt finansierade nya medietjänster ⁽¹⁵⁰⁾. Under hela året antog kommissionen flera positiva beslut som rörde finansieringen av radio- och TV-sändningar i allmänhetens tjänst i Frankrike, Spanien, Österrike och Danmark. I juni antogs ett förslag om hur det svenska presstödet till storstadstidningar med stora upplagor ska bli förenligt med reglerna om statligt stöd ⁽¹⁵¹⁾.

2.6 Läkemedelsindustrin och vårdsektorn

Läkemedelsindustrin

119. Under 2009 avslutade kommissionen sin utredning av EU:s läkemedelssektor. Syftet med utredningen var att undersöka orsakerna till att det dröjer innan generiska läkemedel släpps ut på marknaden och den tydliga nedgången i innovation mätt genom antalet nya läkemedel som kommer ut på marknaden. Utredningen omfattade konkurrensförhållandet i) mellan upphovsföretag och tillverkare av generiska läkemedel, och ii) mellan upphovsföretag, samt ledde till viktiga policyrekommendationer om hur branschen kan fungera bättre. Kommissionen offentliggjorde sin slutrapport den 8 juli ⁽¹⁵²⁾.

120. I slutrapporten om branscutredningen uppmanade kommissionen alla berörda parter att göra konkurrensmyndigheter uppmärksamma på potentiella konkurrensproblem.

121. Kommissionen inledde också ett förfarande mot Servier och utredde bl.a. eventuellt konkurrensbegränsande patentöverenskommelser mellan Servier och ett antal tillverkare av generiska läkemedel. Denna utredning ingår inte i branscutredningen, men de kunskaper som inhämtades under branscutredningen har gjort det möjligt för kommissionen att dra slutsatser om på vilka områden konkurrensrättsliga åtgärder från kommissionens sida kunde vara lämpliga och effektiva.

122. När det gäller regelverket uppmärksammas tre huvudområden i slutrapporten: patent, marknadstillstånd och prissättning och återbetalning. När det gäller patent påpekade kommissionen återigen att det finns ett starkt behov av ett gemenskapspatent och ett enhetligt och specialiserat system för lösning av patenttvister i Europa.

⁽¹⁵⁰⁾ Meddelande om tillämpningen av reglerna om statligt stöd på radio och TV i allmänhetens tjänst av den 2 juli 2009, EUT C 257, 27.10.2009.

⁽¹⁵¹⁾ Ärende E4/2008.

⁽¹⁵²⁾ Kommissionens meddelande av den 8 juli 2009 *Executive Summary of the Pharmaceutical Sector Inquiry Report*, pressmeddelande IP/09/1098.

123. Beträffande frågan om parallellhandel med läkemedel innebar EG-domstolens dom den 6 oktober ett viktigt förtydligande av restriktionerna för parallellhandel inom läkemedelssektorn, framför allt när det gäller system med s.k. dubbel prissättning ⁽¹⁵³⁾.

124. När det gäller koncentrationskontroll ägde flera stora sammanslagningar av läkemedelsföretag rum 2009, vilket bekräftade den konsolideringsutveckling som pågår inom denna bransch. Alla dessa ärenden godkändes i etapp I med eller utan åtaganden. Prövningen av sammanslagningarna inom läkemedelsbranschen har visat att djurhälso-marknaderna överlag har blivit ganska koncentrerade. För att göra det möjligt för en ny köpare att ta sig in på marknaden för vaccin inom djurhälsovård omfattade avyttringspaketet i *Pfizer/Wyeth*-ärendet ⁽¹⁵⁴⁾ för första gången en produktionsanläggning.

Vårdtjänster

125. Kommissionens agerande på detta område fokuserade på statligt stöd. Man tog emot flera klagomål från privata sjukhus som rörde orättvis behandling eller alltför stor ersättning till offentligägda sjukhus i olika medlemsstater, som ofta anklagades för att korssubventionera kommersiell verksamhet med offentliga medel. De flesta av klagomålen kom från medlemsstater som redan har öppnat sina marknader för konkurrens (t.ex. Tyskland och Belgien).

126. Den 28 oktober fattade kommissionen ett positivt beslut som innebar att den offentliga finansiering som den belgiska staten beviljade offentliga sjukhus i Brysselregionen var i överensstämmelse med kraven i fördraget ⁽¹⁵⁵⁾. I juni godkände kommissionen även det nya irländska systemet med skatter och skattebefrielse inom vårdförsäkringssektorn ⁽¹⁵⁶⁾.

127. På antitrustområdet antog kommissionen i oktober ett meddelande om invändningar beträffande en misstänkt överträdelse av artikel 81 i EG-fördraget av det franska apotekarsamfundet (*Ordre National des Pharmaciens, Conseil National de l'Ordre des Pharmaciens, Section G de l'Ordre National des Pharmaciens och Conseil Central de la Section G de l'Ordre des Pharmaciens*) ⁽¹⁵⁷⁾. Kommissionen var oroad över att ONP

⁽¹⁵³⁾ Se mål C-501/06 *GlaxoSmithKline mot kommission* (2009), som finns tillgängligt på <http://eur-lex.europa.eu>. I mars 1998 anmälde GSK sin prissättningspolicy för 82 läkemedel i Spanien i förhållande till spanska grossister till kommissionen. Enligt den anmälda policyn tog GSK ut olika priser av grossister beroende på produktens slutliga destination. Om den var avsedd att användas i Spanien tillämpades ett lägre pris och om den skulle exporteras tog man ut ett högre pris. Flera grossister och grossistföreningar inkom med klagomål till kommissionen rörande denna policy och i maj 2001 antog kommissionen ett beslut där man slog fast att GSK hade brutit mot artikel 81.1 i EG-fördraget.

⁽¹⁵⁴⁾ Se ärende COMP/M.5476 *Pfizer/Wyeth*.

⁽¹⁵⁵⁾ Ärende NN 54/09 *Association bruxelloise des institutions des soins de santé privées asbl (ABISSP) vs. Belgique*. Den offentliga versionen av detta beslut är ännu inte tillgänglig. Den kommer att offentliggöras så snart eventuell hemligstämplad information har strukits.

⁽¹⁵⁶⁾ Ärende N 582/08 *Health Insurance intergenerational solidarity relief* (Irland). Slutligt beslut C(2009) 3572 slutlig (EUT C 186, 8.8.2009).

⁽¹⁵⁷⁾ Ärende COMP/39510 *LABCO/ONP*.

eventuellt tar ut minimipriser för kliniska analyser och begränsar vissa marknadsaktörers framväxt för att skydda sina medlemmars, de franska apotekarnas, ekonomiska intressen.

2.7 Transport

128. Konkurrenspolitiken inom transportsektorn går ut på att se till att marknader som nyligen har avreglerats eller håller på att avregleras ska fungera effektivt. Med detta som mål fortsatte man att modernisera regelverket i syfte att få de allmänna konkurrensreglerna att gälla även inom transportsektorn. Regleringsarbetet kompletterades med utredningar och rättstillämpning.

129. Inom vägtransportsektorn trädde den nya förordningen om kollektivtrafik⁽¹⁵⁸⁾ i kraft den 3 december. I förordningen fastställs vilka bestämmelser som ska gälla för ersättning för allmän trafikplikt när det gäller landtransporter.

130. Kommissionen granskade en rad ärenden om statligt stöd till busslinjer i Danmark och Tyskland. När det gäller transporter i städer avslutades en formell utredning beträffande reformen av metoden att finansiera den särskilda pensionsordningen för anställda inom det franska kollektivtrafikföretaget RATP⁽¹⁵⁹⁾.

131. I linje med de mer övergripande målen för gemenskapens transportpolitik och miljöskydd godkände kommissionen en stödordning för att främja inköp av mer miljövänliga tunga lastfordon i Slovenien⁽¹⁶⁰⁾. Kommissionen godkände också en tysk stödordning som skulle främja marknadsacceptans av tillgänglig högeffektiv fordonsteknik⁽¹⁶¹⁾ och en stödordning för inköp av bussar med låga koldioxidutsläpp i England⁽¹⁶²⁾.

132. När det gäller förbättringen av infrastrukturen för kollektivtrafik godkändes flera stora projekt, bl.a. byggande och underhåll av motorvägarna A1⁽¹⁶³⁾ och A2⁽¹⁶⁴⁾ i Polen.

133. När det gäller järnvägstransporter godkände kommissionen den 12 juni Deutsche Bahn AG:s⁽¹⁶⁵⁾ förvärv av det polska järnvägsbolaget PCC Logistics. I oktober hänsköt kommissionen ett företagskoncentrationsärende till Frankrike som innebar att SNCF skulle få gemensam kontroll över Keolis, ett kollektivtrafikföretag⁽¹⁶⁶⁾.

⁽¹⁵⁸⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1370/2007 av den 23 oktober 2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70 (EUT L 315, 3.12.2007).

⁽¹⁵⁹⁾ Ärende C 42/07 (EUT L 327, 12.12.2009).

⁽¹⁶⁰⁾ Ärende N 395/08 (EUT C 125, 5.6.2009).

⁽¹⁶¹⁾ Ärende N 457/09.

⁽¹⁶²⁾ Ärende N 517/09.

⁽¹⁶³⁾ Ärendena N 151/09, N 152/09 (EUT C 164, 16.7.2009).

⁽¹⁶⁴⁾ Ärende N 462/09.

⁽¹⁶⁵⁾ Ärende COMP/M.5480.

⁽¹⁶⁶⁾ Ärende COMP/M.5557 *SNCF/CDPQ/Keolis/Effia*.

134. Precis som tidigare år fattade kommissionen flera beslut om statligt stöd för att främja tågtrafik och kombinerade transporter i flera medlemsstater, däribland Bulgarien⁽¹⁶⁷⁾, Tjeckien⁽¹⁶⁸⁾, Tyskland⁽¹⁶⁹⁾ och Storbritannien⁽¹⁷⁰⁾ (omstruktureringen av Eurostar).

135. När det gäller sjöfart antog kommissionen i juni ett meddelande med vägledning om statligt stöd till fartygsförvaltare⁽¹⁷¹⁾. Kommissionen fattade positiva beslut om statligt stöd till sjöfolk i Italien⁽¹⁷²⁾ och Finland⁽¹⁷³⁾. Man avslutade också det formella förfarande som inletts 2007 beträffande DIS-ordningen i Danmark och godtog att DIS-ordningen utvidgades till att omfatta kabellägningsfartyg genom analog tillämpning av riktlinjerna för statligt stöd till sjötransport⁽¹⁷⁴⁾. Kommissionen avslutade vidare utredningen beträffande tonnageskatteordningarna i Irland⁽¹⁷⁵⁾ och Danmark⁽¹⁷⁶⁾, samt godkände en ändring av den nederländska tonnageskatteordningen⁽¹⁷⁷⁾ och införandet av en tonnageskatteordning i Slovenien⁽¹⁷⁸⁾ och Polen⁽¹⁷⁹⁾.

136. Kommissionen godkände delvis ett grekiskt⁽¹⁸⁰⁾ och ett lettiskt⁽¹⁸¹⁾ projekt som avsåg utveckling av hamninfrastruktur och inledde en formell utredning av vissa skatteåtgärder som skulle gynna hamnsektorn i Frankrike⁽¹⁸²⁾. Kommissionen avslutade dessutom den formella utredning som inletts 2008 beträffande den offentliga finansieringen av färjelinjer mellan det skotska fastlandet och öarna utanför Skottlands västra och norra kust⁽¹⁸³⁾. Med undantag för en rutt slog kommissionen fast att det fanns en välgrundad allmän trafikplikt avseende de västra och norra öarna som hade anförtrots operatörerna. När det gällde företagskoncentrationer förvärvade Maersk, världens största rederikonglomerat, Broström⁽¹⁸⁴⁾.

⁽¹⁶⁷⁾ Ärende N 175/09 (EUT C 246, 14.10.2009).

⁽¹⁶⁸⁾ Ärendena N 409/08, N 410/2008 och N 411/08 (EUT C 106, 8.5.2009).

⁽¹⁶⁹⁾ Ärende N 324/09 (EUT C 299, 9.12.2009).

⁽¹⁷⁰⁾ Ärende N 420/08 (EUT C 183, 5.8.2009).

⁽¹⁷¹⁾ Meddelande från kommissionen *En vägledning om statligt stöd till fartygsförvaltare* (EUT C 132, 11.6.2009).

⁽¹⁷²⁾ Ärende N 219/09 (EUT C 196, 20.8.2009).

⁽¹⁷³⁾ Ärendena N 120/09 (EUT C 232, 26.9.2009), N 67/09 (EUT C 232, 26.9.2009) och N 300/09 (EUT C 299, 9.12.2009).

⁽¹⁷⁴⁾ Ärende C 22/07 (EUT L 119, 15.5.2009).

⁽¹⁷⁵⁾ Ärende C 2/08 (EUT L 228, 1.9.2009).

⁽¹⁷⁶⁾ Ärende C 5/07 (EUT L 315, 2.12.2009).

⁽¹⁷⁷⁾ Ärende N 457/08 (EUT C 106, 8.5.2009).

⁽¹⁷⁸⁾ Ärende N 325/07 (EUT C 53, 6.3.2009).

⁽¹⁷⁹⁾ Ärende C 34/07.

⁽¹⁸⁰⁾ Ärendena N 169/08, N 105/2008, N 168/08 och C 21/09.

⁽¹⁸¹⁾ Ärende N 385/09.

⁽¹⁸²⁾ Ärende N 614/08 (EUT C 122, 30.5.2009).

⁽¹⁸³⁾ Ärende C 16/08, ännu inte offentliggjort.

⁽¹⁸⁴⁾ Ärende COMP/M.5346 APMM/Broström.

137. På luftfartsområdet trädde förordningen om datoriserade bokningssystem⁽¹⁸⁵⁾ i kraft den 29 mars. Det nya direktivet om flygplatsavgifter trädde i kraft den 15 mars⁽¹⁸⁶⁾.

138. Den 18 juni godkände rådet och Europaparlamentet en ändring av de nuvarande reglerna⁽¹⁸⁷⁾ som skulle ge utrymme för ökad flexibilitet i fördelningen av ankomst- och avgångstider för att motverka krisens effekter på luftfarten. Genom denna åtgärd upphävdes ”use it or lose it”-regeln tillfälligt under sommaren 2009 så att flygbolagen fick behålla sina rättigheter till ankomst- och avgångstider.

139. År 2009 var mycket turbulent för flygbranschen. Minskad efterfrågan från passagerare och fraktföretag ledde till stora förluster för många flygbolag och till en omstrukturering av sektorn. Omstruktureringen skedde i form av ett ökat samarbete inom globala flygbolagsallianser som ledde till samriskavtal beträffande transatlantiska flygrutter. Den europeiska flygbranschen gick igenom en konsolideringsprocess med sammanslagningar mellan både reguljära flygbolag och lågprisbolag⁽¹⁸⁸⁾. En del stora reguljära flygbolag, särskilt Lufthansa, tog tillfället i akt att expandera genom att köpa upp mindre regionala aktörer som Brussels Airlines⁽¹⁸⁹⁾, Bmi⁽¹⁹⁰⁾ och Austrian Airlines⁽¹⁹¹⁾.

140. Den 8 april inledde kommissionen ett formellt förfarande i samband med sin utredning av flygbolagens samarbete beträffande transatlantiska flygningar⁽¹⁹²⁾ – flygbolagsalliansen Oneworld (British Airways, American Airlines och Iberia) och Star Alliance (Lufthansa, United, Continental och Air Kanada). Den 30 september skickade kommissionen ett meddelande med invändningar i *Oneworld*-ärendet⁽¹⁹³⁾.

141. Under året godkände kommissionen undsättningsstöd till Austrian Airlines-koncernen i form av en lånegaranti⁽¹⁹⁴⁾. Man slog också fast att Austrian Airlines omstrukturingsplan var förenlig med den gemensamma marknaden⁽¹⁹⁵⁾. Kommissionen fattade också beslut om vissa ändringar som de grekiska myndigheterna ville införa i Olympic Airlines försäljningsprocesser med förbehåll för uppfyllandet av flera villkor⁽¹⁹⁶⁾. Kommissionen ställde sig också positiv till de grekiska myndigheternas avsikt

⁽¹⁸⁵⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 80/2009 av den 14 januari 2009 om en uppförandekod för datoriserade bokningssystem och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 2299/89 (EUT L 35, 4.2.2009).

⁽¹⁸⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/12/EG av den 11 mars 2009 (EUT L 70, 14.3.2009).

⁽¹⁸⁷⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 545/2009 av den 18 juni 2009 om ändring av förordning (EEG) nr 95/93 om gemensamma regler för fördelning av ankomst- och avgångstider vid gemenskapens flygplatser (EUT L 167, 29.6.2009, s. 24).

⁽¹⁸⁸⁾ Ärende COMP/M.5364 *Iberia/Vueling/Clickair*.

⁽¹⁸⁹⁾ Ärende COMP/M.5335 *Lufthansa/Brussels Airlines*.

⁽¹⁹⁰⁾ Ärende COMP/M.5403 *Lufthansa/bmi*.

⁽¹⁹¹⁾ Ärende COMP/M.5440 *Lufthansa/Austrian Airlines*.

⁽¹⁹²⁾ Se pressmeddelande MEMO/09/168, 20.4.2009.

⁽¹⁹³⁾ Se pressmeddelande MEMO/09/430, 2.10.2009.

⁽¹⁹⁴⁾ Ärende NN 72/08, ännu inte offentliggjort.

⁽¹⁹⁵⁾ Ärende C 6/09.

⁽¹⁹⁶⁾ Ärende N 83/09, ännu inte offentliggjort.

att bära en del av kostnaderna för det program för frivillig avgång som skulle genomföras av Olympic Catering SA beträffande en del av personalen ⁽¹⁹⁷⁾.

142. Kommissionen godtog de åtgärder som Frankrike hade vidtagit för att undanröja den skillnad i passageraravgifter mellan inrikesflygningar och flygningar inom EU som i praktiken gynnade flygbolag med inrikes flygningar ⁽¹⁹⁸⁾.

2.8 Posttjänster

143. När det gäller **tillämpningen av reglerna för statligt stöd inom postsektorn** under 2009 antog kommissionen flera beslut för att se till att postföretag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse och deras dotterbolag inte får oberättigade fördelar. Kommissionen fortsatte under hela året sin utredning av påståendet att *Deutsche Post AG* ⁽¹⁹⁹⁾ fick en alltför hög ersättning för tillhandahållandet av en samhällsomfattande tjänst under perioden 1989–2007. Den 13 juli inledde kommissionen en formell utredning för att granska åtgärder som gynnade belgiska La Poste ⁽²⁰⁰⁾. I det brittiska *Royal Mail*-ärendet beslutade kommissionen att fyra statliga stödåtgärder mellan 2001 och 2007 var förenliga med EU:s regler om statligt stöd ⁽²⁰¹⁾. När det gäller det franska *La Poste*-ärendet ⁽²⁰²⁾ antog den franska regeringen ett lagförslag som innebär att La Poste ska ombildas till en ”société anonyme” senast den 1 januari 2010, vilket sätter punkt för garantin. Mot bakgrund av ovanstående ska kommissionen nu fatta ett slutligt beslut.

144. När det gäller företagskoncentrationer godkände kommissionen den 21 april på vissa villkor den första sammanslagningen mellan de dominerande postföretagen Posten (i Sverige) och Post Danmark ⁽²⁰³⁾.

2.9 Bilindustrin

145. Fordonsindustrin drabbades särskilt hårt av den ekonomiska krisen. Trots att den internationella efterfrågan på bilar sjönk med bara 2,4 procent 2009 jämfört med 2008 tack vare den starka efterfrågan i Kina ⁽²⁰⁴⁾, sjönk bilförsäljningen (personbilar och lätta yrkesfordon upp till 3,5 ton) i EU med 4,6 procent jämfört med 2008 och med 12,5 procent jämfört med 2007 ⁽²⁰⁵⁾. Skrotningsprogram som infördes på flera nationella

⁽¹⁹⁷⁾ Ärende N 487/09.

⁽¹⁹⁸⁾ Ärende E 4/2007 (EUT C 83, 7.4.2009).

⁽¹⁹⁹⁾ Ärende C 36/07 *Klagomål mot den tyska staten rörande olagligt statligt stöd till Deutsche Post* (EUT C 245, 19.10.2007 s. 21).

⁽²⁰⁰⁾ Ärende C 20/09 (ex N 763/02) *La Poste* (EUT C 176, 29.7.2009, s. 17).

⁽²⁰¹⁾ Ärende C 7/07 (ex NN 82/06 och NN 83/06) *Påstått stöd till Royal Mail* (EUT L 210, 14.8.2009, s. 16).

⁽²⁰²⁾ Ärende C 56/07 *Garantie d'Etat illimitée – La Poste (Frankrike)*.

⁽²⁰³⁾ Ärende COMP/M.5152.

⁽²⁰⁴⁾ Global auto report, Scotia Bank, http://www.scotiacapital.com/English/bns_econ/bns_auto.pdf

⁽²⁰⁵⁾ ACEA, nybilsregistreringar per land http://www.acea.be/index.php/news/news_detail/new_vehicle_registrations_by_country/

marknader, inte minst det tyska programmet, hade ett kortsiktigt positivt inflytande på försäljningen. På grundval av den informationsmekanism som inrättades genom direktiv 98/34/EG anmäldes nationella skrottningsprogram som dessutom innehåller tekniska föreskrifter till kommissionen och medlemsstaterna innan de infördes, vilket garanterade insyn, informationsutbyte och att det inte uppstod nya hinder på den inre marknaden.

146. Den vikande efterfrågan och den internationella överkapacitet som i flera år har präglat branschen ledde till konkursförfaranden mot flera stora biltillverkare, inte minst de två amerikanska företagen General Motors och Chrysler. Som en följd av detta bjöds två av GM:s europeiska bolag – Opel/Vauxhall och Saab – ut till försäljning och i fallet Opel krävdes det statliga lån för att hålla verksamheten igång.

147. Den andra stora uppgiften för sektorn för närvarande är övergången till mer miljövänliga bilar. Konsumenternas starkare efterfrågan på bilar med låga utsläpp i kombination med skärpta regler kräver stora investeringar i utvecklingen av fordon som uppfyller framtidens krav. Kommissionen godkände i detta sammanhang flera statliga stödordningar⁽²⁰⁶⁾. Sektorn gynnades samtidigt av att lån och garantier gjorde det lättare att skaffa finansiering.

148. I alla ärenden som rörde statligt stöd till bilsektorn fortsatte kommissionen att följa en sträng policy. Kommissionen gjorde framför allt hela tiden klart att man inte skulle acceptera att statligt stöd som beviljades inom ramen för ordningar som godkänts enligt den tillfälliga ramen i rättslig eller faktisk mening skulle underställas protektionistiska villkor, t.ex. omotiverade och icke affärsmässiga villkor om geografisk plats för investeringar. Kommissionen granskade noggrant varje enskilt ärende där det uppstod den här typen av protektionistiska farhågor för att se till att stödet inte påverkades av icke affärsmässiga hänsyn utan bidrog till bilindustrins framtida bärkraft.

149. Den 13 maj godkände kommissionen utbildningsstöd till ett värde av 11 miljoner euro riktat till anställda på lastbilstillverkaren Scantias fabriker i Sverige⁽²⁰⁷⁾. Den 2 december godkändes också utbildningsstöd till ett värde av 57 miljoner euro till Ford Romania SA och därmed avslutades utredningen i detta ärende⁽²⁰⁸⁾. Den 5 juni godkände kommissionen den svenska statens garantier till Volvo Personvagnar (Volvo PV)⁽²⁰⁹⁾ och den 13 november den rumänska statens garantier till Ford Romania SA⁽²¹⁰⁾. Man godkände också investeringsstöd till Mercedes-Benz Hungary⁽²¹¹⁾ och Ford España⁽²¹²⁾.

150. När det gäller regionalstöd godkändes den 29 april investeringsstöd på 46 miljoner euro till Fiatkoncernen för en stor investering i produktionen av en ny bilmodell

⁽²⁰⁶⁾ För mer information, se specialkapitlet i denna rapport.

⁽²⁰⁷⁾ N 98/2009 *Utbildningsstöd till Scania*, EUT 147, 27.6.2009, s. 6.

⁽²⁰⁸⁾ Ärende C 39/08 (ex N 148/08) *Utbildningsstöd Ford Craiova, Rumänien*.

⁽²⁰⁹⁾ N 80/09 *Statliga garantier till Volvo Personvagnar*, EUT C 172, 24.7.2009, s. 2.

⁽²¹⁰⁾ N 478/09 *Individuella statliga garantier till Ford Romania S.A.*

⁽²¹¹⁾ N 671/08. Se IP/09/1147.

⁽²¹²⁾ N 473/08. Se IP/09/958.

på Sicilien (Italien) ⁽²¹³⁾. Den 29 oktober inleddes emellertid också en formell utredning av det ungerska regionalstödet på omkring 50 miljoner euro till ett stort investeringsprojekt för Audi Hungaria Motor Kft vid den befintliga anläggningen i Győr ⁽²¹⁴⁾.

151. På antitrustområdet antogs ett preliminärt förslag till en ny gruppundantagsförordning för motorfordon och åtföljande riktlinjer den 28 oktober. Texterna offentliggjordes för offentligt samråd den 21 december och följer den ordning som fastställdes i kommissionens meddelande av den 22 juli ⁽²¹⁵⁾. På grundval av nu tillgängliga bevis och med förbehåll för resultatet av det offentliga samrådet anser kommissionen att distributionsavtal för bilar inte bör behandlas annorlunda än liknande avtal inom andra branscher. I förslaget till gruppundantagsförordning fastställs därför att det framtida allmänna gruppundantaget för vertikala begränsningar ska ersätta de nuvarande särskilda reglerna för sådana avtal. För att skydda investeringar som bilförsäljare har gjort enligt de gamla reglerna – t.ex. försäljning av flera varumärken – föreslås emellertid att denna övergång inte ska äga rum förrän den 31 maj 2013.

152. I fråga om eftermarknaderna (reparationer, underhåll och reservdelar) har analyser visat att konkurrensen här är mer begränsad på grund av dessa marknadens varumärkesspecifika karaktär och att det därför behövdes branschspecifika bestämmelser på en rad områden. När det gäller eftermarknaderna ska förslaget till gruppundantagsförordning och de åtföljande riktlinjerna därför enligt planerna ersätta den nuvarande gruppundantagsförordningen ⁽²¹⁶⁾ från och med den 1 juni 2010. Detta kommer att komplettera de branschspecifika reglerna om tillgång till information om reparationer och underhåll för nya fordon.

2.10 Livsmedelsindustrin

153. Kommissionen har fortsatt att upprätthålla konkurrensreglerna på livsmedelsmarknaderna genom att aktivt övervaka befintliga åtagandebeslut och gick vidare med prövningen av ärenden i vilka inspektioner hade utförts 2008. Arbetet i den arbetsgrupp inom kommissionen som ska granska livsmedelskedjans funktion fortsatte under 2009. I detta sammanhang genomförde kommissionen en särskild undersökning för att upptäcka potentiella konkurrensproblem som kan påverka livsmedelsbranschens funktion. Nationella konkurrensmyndigheter fick ta del av resultatet av denna undersökning som även togs upp i kommissionens meddelande om en bättre fungerande livsmedelsförsörjningskedja, som antogs den 28 oktober ⁽²¹⁷⁾.

⁽²¹³⁾ Ärende N 635/08 *FIAT Termini Imerese*.

⁽²¹⁴⁾ Ärende C 31/09 (ex N113/09) *Audi Hungaria Motor Kft*.

⁽²¹⁵⁾ Meddelande från kommissionen *Den framtida konkurrensrättsliga ramen för motorfordonssektorn* (KOM(2009) 388 slutlig av den 22 juli 2009).

⁽²¹⁶⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 1400/2002 av den 31 juli 2002 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden inom motorfordonssektorn (EGT L 203, 1.8.2002, s. 30–41).

⁽²¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16061_en.pdf

154. Europeiska konkurrensnätverkets (ECN) undergrupp för livsmedel träffades i juli och november för att diskutera och utbyta god praxis i frågor som rör livsmedelsmarknaderna.

155. Mejeribranschen är en av de branscher som har haft störst svårigheter under 2009. Med tanke på dessa svårigheter antog kommissionen en rapport om situationen på mejerimarknaden i juli ⁽²¹⁸⁾. En högnivågrupp för mjölkprodukter som sammanför nationella jordbruksexperter inrättades också och dess arbete pågår fortfarande. Kommissionens dialog med de nationella konkurrensmyndigheterna om mejerisektorn intensifierades också genom att det inrättades en gemensam arbetsgrupp inom ramen för Europeiska konkurrensnätverket vars arbete kommer att fortsätta under hela 2010.

⁽²¹⁸⁾ http://ec.europa.eu/agriculture/markets/milk/report2009/index_en.htm

3. Konsumentfrågor

156. Kontaktenheten för konsumentfrågor, som har varit verksam i över ett år, har som mål att fördjupa GD Konkurrens kontakter med konsumentföreträdare och utveckla nya sätt att kommunicera direkt med den stora allmänheten.

157. År 2003 inrättade kommissionen den rådgivande europeiska konsumentgruppen som sitt viktigaste forum för kontakter med konsumentorganisationer ⁽²¹⁹⁾. Gruppen har inrättat en undergrupp för konkurrensfrågor som träffas två gånger om året i Bryssel ⁽²²⁰⁾. Under året diskuterade undergruppen för konkurrensfrågor bl.a. finanskrisen och statliga stödåtgärder i samband med denna, digital film, Intel-beslutet och utredningen av läkemedelsbranschen.

158. Den 21 oktober stod GD Konkurrens som värd för ett offentligt evenemang om konkurrens och konsumenter på 2000-talet. För att förbättra kommunikationen uppdaterades sidorna om konsumentfrågor på GD Konkurrens webbplats med mer användarvänlig information.

⁽²¹⁹⁾ Beslut 2003/709/EG av den 9 oktober 2003.

⁽²²⁰⁾ Undergruppen för konkurrensfrågor består av en företrädare från en nationell konsumentorganisation i varje medlemsstat, en företrädare från den europeiska konsumentorganisationen BEUC och två företrädare från EES-observatörer (Island och Norge). Kommissionen tillhandahåller sekretariatfunktioner för undergruppen.

4. Europeiska konkurrensnätverket (ECN) och samarbetet med de nationella domstolarna

159. Under 2009 fortsatte Europeiska konkurrensnätverket att vara ett mycket aktivt forum för diskussioner och utbyte av god praxis mellan kommissionen och konkurrensmyndigheterna i de 27 medlemsstaterna.

160. Generaldirektören för GD Konkurrens och cheferna för samtliga nationella konkurrensmyndigheter höll ett möte den 13 oktober. Diskussionen handlade främst om prioriteringar, konvergens/insyn i förfarandena, påföljder och kriminalisering samt samarbete i samband med företagskoncentrationer. Under mötet diskuterades även kommissionens agerande under finanskrisen och man ställde sig enhälligt bakom rapporten om konvergens när det gäller förmånlig behandling inom ramen för ECN:s modellprogram för förmånlig behandling ⁽²²¹⁾.

161. Kommissionen informerades i enlighet med artikel 11.3 i förordningen om 129 nya utredningar som inleddes av nationella konkurrensmyndigheter 2009. Ett stort antal ärenden gällde bl.a. energi-, medie-, telekom- och transportsektorerna samt finansiella tjänster. Kommissionen informerades också om 69 planerade beslut enligt artikel 11.4 i förordning (EG) nr 1/2003 (vilket var en ökning med 15 procent jämfört med 2008).

162. Under 2009 utfärdade kommissionen fem yttranden enligt artikel 15.1 i förordningen efter frågor från nationella domare om tillämpningen av EU:s konkurrensregler: ett till en belgisk domstol, ett till en litauisk domstol och tre till spanska domstolar. I samband med interventioner som *amicus curiae* enligt artikel 15.3 i förordningen lämnade kommissionen skriftliga synpunkter i ett mål inför appellationsdomstolen i Paris rörande en begränsning av nätförsäljningen i selektiva distributionsavtal ⁽²²²⁾. Som en följd av EG-domstolens beslut i mål C-429/07 lämnade kommissionen skriftliga synpunkter till Gerechtshof Amsterdam om huruvida böter som utdöms av kommissionen är avdragsgilla.

163. Under året ingicks tio bidragsavtal avseende utbildningsprogram för domare i olika medlemsstater.

⁽²²¹⁾ Rapporten finns tillgänglig på <http://ec.europa.eu/competition/ecn/documents.html>

⁽²²²⁾ Mål vid appellationsdomstolen i Paris, nr RG 2008/23812, *Pierre Fabre Dermo-Cosmétique*. Målet har lett till en begäran om förhandsavgörande i enlighet med artikel 267 i EUF-fördraget, se mål C-439/09.

5. Internationell verksamhet

164. I en alltmer globaliserad världsekonomi måste även konkurrenspolitiken ha en global dimension. GD Konkurrens fortsatte att spela en ledande roll i det internationella konkurrensnätverket ICN. Den 22–23 januari stod GD Konkurrens som värd för ett seminarium i Bryssel om konkurrensmyndigheters effektivitet. Det var det första seminariet av detta slag.

165. GD Konkurrens fortsatte precis som tidigare att bidra aktivt till arbetet i OECD:s konkurrenskommitté och deltog i de flesta rundabordsdiskussioner i samband med den årliga konferensen inom Unctads mellanstatliga expertgrupp för konkurrensrätt och konkurrenspolitik.

166. Samarbetet med USA var intensivt, både när det gäller enskilda fall och mer allmänna konkurrenspolitiska frågeställningar. Detsamma gäller samarbetet med Canadian Competition Bureau och Japan Fair Trade Commission.

167. Den 23 maj undertecknade Europeiska gemenskapen och Sydkorea ett bilateralt samarbetsavtal på konkurrensområdet som trädde i kraft den 1 juli ⁽²²³⁾. Frihandelsavtalet med Sydkorea paraferades den 15 oktober 2009 och ska enligt planerna undertecknas och träda i kraft under 2010. Det är första gången ett frihandelsavtal innehåller ett förbud mot vissa typer av subventioner.

168. Den 8 oktober undertecknade kommissionsledamot Neelie Kroes ett samförståndsavtal med det brasilianska justitieministeriet och cheferna för de brasilianska konkurrensmyndigheterna för att få till stånd ett närmare samarbete mellan GD Konkurrens och dess brasilianska motparter.

169. Den årliga konkurrensdialogen med Kina hölls i Bryssel den 22–23 juni. Samarbetet med Indien intensifierades under 2009 då Indien utnämnde sju ledamöter till Indiens konkurrenskommission som har i uppdrag att upprätthålla 2002 års konkurrenslag.

170. Med tanke på den kommande utvidgningen fanns det ett särskilt nära samarbete med Kroatien och Turkiet. Dessa två kandidatländer måste uppfylla ”de första riktmärkena” innan anslutningsförhandlingar om konkurrenskapitlet kan inledas. GD Konkurrens gav dessutom länderna på västra Balkan ytterligare hjälp med att anpassa konkurrensreglerna till EU:s lagstiftning och deltog i de preliminära diskussionerna om Islands möjligheter att bli medlem.

⁽²²³⁾ Avtal mellan Europeiska gemenskaperna och Republiken Koreas regering om samarbete i fråga om konkurrensbegränsande verksamhet (EUT L 202, 4.8.2009, s. 36).

6. Interinstitutionellt samarbete

171. Under 2009 fortsatte kommissionen att samarbeta med övriga EU-institutioner i enlighet med de avtal eller protokoll som har ingåtts av de berörda institutionerna ⁽²²⁴⁾.

172. Under 2009 antog Europaparlamentet en resolution om vitboken om skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler och de årliga konkurrensrapporterna för 2006 och 2007. Vid sidan om den vanliga dialogen mellan kommissionsledamoten med ansvar för konkurrensfrågor och ECON-utskottet deltog kommissionen i diskussioner i andra parlamentariska utskott och om en rad lika frågor, bl.a. den årliga konkurrensrapporten, vitboken om skadeståndstalan, meddelandet om radio och TV, statligt stöd och finanskrisen, utredningen av läkemedelsbranschen och gruppundantagsförordningen för motorfordon. Bilaterala möten med ledamöter i Europaparlamentet hölls om dessa och många andra frågor.

173. Kommissionen har ett nära samarbete med rådet och informerar det om viktiga politiska initiativ på konkurrensområdet som rör t.ex. statliga stödåtgärder och riktlinjer för bankindustrin eller andra extra statliga stödåtgärder i samband med den finansiella och ekonomiska krisen. Ekonomiska och finansiella kommittén (EFK) ⁽²²⁵⁾ har rådfrågats om meddelandena om banker, rekapitalisering, värdeminskade tillgångar och omstrukturering, samt om en granskning av garanti- och rekapitaliseringsordningar. Kommissionen bidrog på det konkurrenspolitiska området till de slutsatser som antogs av olika rådskonstellationer, t.ex. Ekofinrådet, konkurrensrådet, transportrådet, telekommunikations- och energirådet samt Europeiska rådet.

174. Kommissionen informerar Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) och Regionkommittén om större politiska initiativ och deltar i eventuella diskussioner i kommittéerna om dessa initiativ. Under 2009 offentliggjorde EESK rapporter om årsrapporten om konkurrenspolitiken 2007 och vitboken om skadeståndstalan. GD Konkurrens har även deltagit i möten i arbetsgrupper och hållit bilaterala möten med föredragande från EESK om flera andra frågor, bl.a. små och medelstora företags anpassning till globala marknadsförändringar, skeppsbyggnadssektorn och statligt stöd.

⁽²²⁴⁾ Ramavtal av den 26 maj 2005 om förbindelserna mellan Europaparlamentet och kommissionen; protokoll om samarbete mellan Europeiska kommissionen och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén av den 7 november 2005, protokoll av den 17 november 2005 om samarbetsarrangemangen mellan Europeiska kommissionen och Regionkommittén.

⁽²²⁵⁾ EFK förbereder Ekofinrådets arbete och i kommittén finns en företrädare för Europeiska centralbanken.

Europeiska kommissionen

Rapport om konkurrenspolitiken 2009

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå

2010 — 52 s. — 16,2 x 22,9 cm

ISBN 978-92-79-15349-5

doi:10.2763/42093

HUR HITTAR MAN EU:S PUBLIKATIONER?

Gratispublikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Hos Europeiska unionens representationer och delegationer. Adressuppgifter finns på Internet (<http://ec.europa.eu/>) eller kan fås från fax +352 292942758.

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Avgiftsbelagda prenumerationer (t.ex. årsabonnemang på *Europeiska unionens officiella tidning* och på rättsfallssamlingen från Europeiska unionens domstol)

- Genom ett av Europeiska unionens publikationsbyrås försäljningsombud (http://publications.europa.eu/others/agents/index_sv.htm).

Europeiska kommissionen har sedan 1971 tagit fram en årlig rapport om konkurrenspolitikens utveckling i EU.

2009 års rapport redogör för

- hur konkurrenspolitikens instrument (regler för antitrustärenden, koncentrationer och statligt stöd) allmänt vidareutvecklats och tillämpats,
- hur dessa instrument använts i samband med andra instrument inom prioriterade ekonomiska sektorer såsom energi, finansiella tjänster, telekommunikation och IT,
- samarbetet med nationella konkurrensmyndigheter och domstolar inom EU, med internationella organisationer och med länder utanför EU,
- samarbetet med andra EU-institutioner på konkurrensområdet.

Denna publikation kan beställas gratis på 22 olika språk från EU Bookshop, *Europe Direct*-kontoren samt kommissionens representationer och delegationer. Den kompletta versionen med denna rapport och ett mer detaljerat arbetsdokument från kommissionen finns att köpa på engelska, franska och tyska från EU Bookshop och från försäljningsombud:

http://publications.europa.eu/howto/index_sv.htm

Båda publikationerna kan laddas ned gratis från GD Konkurrens webbplats:

<http://ec.europa.eu/competition/publications/>

български • čeština • dansk • Deutsch • eesti keel • ελληνικά • English • español • français • italiano • latviešu valoda • lietuvių kalba • magyar • Malti • Nederlands • polski • portuguis • română • slovenčina • slovenščina • suomi • svenska